
TÜRK-YUNAN EGE DENİZİ SORUNLARININ AVRUPA BİRLİĞİ KOMİSYONUNUN VE PARLAMENTOSUNUN BAKIŞ AÇILARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Yeliz YAZAN*

ÖZET

Türkiye ve Yunanistan arasında başta Kıbrıs sorunu olmak üzere kıta sahanlığı, karasuları, Kıbrıs'taki füze krizi gibi pek çok sorun bulunmaktadır. Her iki ülkenin de bu sorunlara ilişkin hukuksal temellere dayandırdıkları güçlü argümanlarının bulunması, anlaşmazlıkların çözümünü geciktirmiş ve bu sorunlar günümüzde de gri alanlar olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Uluslararası konjonktürdeki değişimlere bağlı olarak bazı dönemlerde iki ülke işbirliği içinde davranmış ve anlaşmazlıkları ikinci plana atmışlar, önceliklerini şartların gerektirdiği şekilde davranarak çıkarlarını olabildiğince muhafaza etmeye çalışmak olarak belirlemişlerdir. Kimi dönemlerde ise iki ülke arasında gerginlikler tırmanmış ve her iki tarafta bu dönemlerde tezlerinin ateşli savunucusu olmuşlardır.

Çalışmada, her iki tarafın gri alanlara yönelik tezlerine yer verilmesi ve bu alanların Avrupa Birliği organları olan Avrupa Parlamentosu kararları ve Komisyon raporları çerçevesinde incelenmesi yöntem olarak izlenmiştir. Yunanistan'ın AB üyesi olmasının, Ege sorunları noktasında bu ülkeye bir avantaj sağlayıp sağlamadığı, bu durumun Parlamento ve Komisyonun Türkiye'ye yönelik bakış açısını etkileyip etkilemediği, Parlamento ve Komisyonun bu noktada söylem farklarının olup olmadığı kararlar ve raporların analizi yapılarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ege Denizi Sorunları, Türk-Yunan Tezleri, Avrupa Parlamentosu kararları, Komisyon Raporları.

THE INVESTIGATION OF TURKISH-GREEK AEGEAN SEA PROBLEMS UNDER THE PERSPECTIVES OF EUROPEAN UNION COMMISSION AND PARLIAMENT

ABSTRACT

A number of conflicting issues have existed between Turkey and Greece such as Cyprus, continental shelf, territorial waters and Missiles crisis on Cyprus. Both of the countries has strong thesis which rely on legal ground. These thesis hold in delay to resolve these conflicts. So these conflicts have continued to exist as a grey zone.

Having regard to variation of international conjuncture, Sometimes both countries acted in cooperation and postponed all the disputes. They determined their initiatives as struggle to protect their national interests by acting in accordance with existing conditions. From the another side, Sometimes Greek-Turk relations have been strained and both sides begin to state their cases.

Main method of the article is to bring into sharp relief both countries thesis about to grey zones and to investigate conflicting issues by looking at European Union's institutions, European Parliament resolutions and Commission's reports. Does European Union's membership provide an advantage to Greece with regard to Aegean disputes? Does it affect Parliaments and Commission's point of view toward Turkey? or Are there any approach differences between Parliament and Commission? All these questions will be investigated by analyzing resolutions and reports.

Key Words: Aegean Sea Disputes, Turk-Greek Thesis, European Parliament Resolution, European Commission Reports

*Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Bölümü.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nden ayrılarak 1830 yılında bağımsız bir devlet olarak uluslararası sistemdeki yerini alan bir devlet olan Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler, uluslararası konjonktürdeki değişimlere bağlı olarak bazı dönemlerde gerilimlere, bazı dönemlerde ise işbirliği ve ittifaka sahne olmuştur. Coğrafyanın komşu olarak yaşamaya zorladığı, tarihinse çoğu kez karşı karşıya getirdiği bu iki ülkenin karşılıklı olarak birbirlerine bakışını etkileyen en temel faktör, dış politikalarının dayandığı temel ilkelerdir. Yunanistan kurulduğu günden bugüne yayılmacı bir dış politika izlemiş ve Türkiye'ye karşı politikasını *Megali İdea* (Büyük Ülkü) üzerinde inşa etmiştir. Yunan devleti varlığını sürdürüebilmek, milleti her an her türlü savaşa, mücadeleye hazır tutmak ve içteki muhalefeti önlemek amacıyla karşısında bir "öteki" belirlemiş ve bu büyük ülküyü milli ideoloji olarak benimsemiştir. Mevzubahis olan "öteki " Türkiye'dir. Buna karşılık Türkiye'nin kuruluşundan itibaren gerek Yunanistan'a gerekse de diğer uluslararası aktörlere karşı bakışını etkileyen temel politikası "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesidir. Bu ilke Türkiye'nin statükoculuğunun, irredantist politikadan yana olmadığını açık göstergeleridir. Bu noktalar üzerinde inşa edilen Türk ve Yunan dış politikaları elbette uluslararası arenadaki gelişmelere bağlı olarak realist bir düzlemde çıkarlar doğrultusunda zaman zaman değişimler göstermiştir. İki ülke arasında başta Kıbrıs sorunu olmak üzere Ege sorunları adı altında sayabileceğimiz pek çok ihtilafli durum mevcuttur. Kimi zaman dostluk ön planda tutularak bu sorunlar gözardı edilmiş yada üçüncü tarafların kendi çıkarlarının devamlılığı için arabuluculuk yapması ile geri plana bırakılmak zorunda kalmış olmasına rağmen Türkiye'de en çok tartışılan dış politika sorunlarının başında Yunanistan'la ilişkiler gelmektedir.

Şüphesiz iki ülke arasındaki en ciddi sorun Kıbrıs Sorunu'dur. Ancak bu çalışmada Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs sorunu dışında kalan anlaşmazlıklar ele alınacaktır. Bu sorunlar, Ege Denizi Sorunları adı altında , karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası ve FIR (Flight Information Region: Uçuş Bilgi Bölgesi) hattı ve son olarak Doğu Ege Adaları'nın silahlandırılması gibi dört alt başlıkla ele alınacaktır. Ege Denizi, içerisinde barındırdığı ada ve adacıkları , tarihsel ve jeolojik özellikleri ile birlikte çağlar boyu ilgi odağı olmuştur. Bu derece zenginliklere sahip olan bu deniz üzerinde antlaşmalarla birlikte Türk- Yunan dengesi kurularak her iki ülkenin de Ege'den eşit şekilde faydalanması sağlanmıştır. Ancak yaşanan gelişmeler, Yunanistan'ın bu dengeyi lehinde bozma faaliyetleri iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir. Sonuç ise Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO) ve Avrupa Birliği(AB) gibi uluslararası ve ulus ötesi kuruluşlarla ilişkilerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen, Türk dış politikasının şekillenmesinde rol oynayan ve her iki ülkenin de güçlü argümanları sebebiyle hala çözüme kavuşturulmamış gri alanlar olarak varlığını sürdüren anlaşmazlıklardır. Bu noktada Türkiye ve Yunanistan arasındaki iki ülkeyi karşı karşıya getiren bu sorunlar Avrupa Birliği'nin iki işlevsel organı olan Avrupa Parlamentosu (AP) su ve Komisyonu çerçevesinde incelenecektir.

Makalenin ana amacı ve yazılma sebebi, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde önündeki engellerden biri olarak gösterilen Yunan faktörünün ne derece etkili

olduğunun tespit edilmeye çalışılması ve aynı zamanda da Yunanistan'ın AB'ye üye ülke, Türkiye'nin ise birliğin dışında olan bir ülke olmasının Ege Denizi Sorunları kapsamında Yunanistan'a bir avantaj sağlayıp sağlamadığının Parlamento kararları ve Komisyon raporları analizi ile birlikte açıkça gözler önüne serilmesidir.

Makalenin birinci bölümü, Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nde kurulmuş olan ve Lozan Dengesi olarak adlandırılan dengenin bozulması faaliyetlerine yer vermektedir. Bu kapsamda her bir sorun ayrı ayrı tanımlanmakta, sorunların ortaya çıkış noktaları ve tarafların tezleri dayandırıldıkları uluslararası antlaşma metinleri çerçevesinde incelenmektedir. Bu bölümde mümkün olduğunca tarafsız davranılmaya çalışılarak yoruma yer verilmemiş sadece sorunların tanımı yapılarak her iki ülkenin argümanları atıfta bulunduğu antlaşma metinlerinin maddeleri incelenerek ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise birinci bölümde tanımlanan ve tarafların tezlerine konu olan anlaşmazlıklara yönelik Avrupa Parlamento su kararlarında ve Komisyon raporlarında yer alan ifadeler, söylem ve yöntem olarak analiz edilmiştir. Bu bölümdeki temel amaç, AB üyesi bir devlet olan Yunanistan'ın Parlamento kararları ve Komisyon raporları üzerinde etkili olup olmadığı, birlik üyeliğinin bu devlete Ege Denizi konusunda bir avantaj sağlayıp sağlamadığının gösterilmesidir. Acaba denildiği gibi tarih tekerrürden mi ibarettir? Bilindiği üzere Türkiye'nin İngiltere'yle arasındaki Musul sorunun Türkiye'nin aleyhinde çözülmesinin en büyük etkeni, Milletler Cemiyeti'ne Türkiye'nin üye olmaması, İngiltere'nin ise etkili bir ülke olmasıydı. Konular çok fazla benzerlik göstermemekle birlikte Ege Denizi üzerinde yaşanan bu sorunlar da devletin egemenliğini ilgilendiren sorunlardır. Şu açıktır ki, nasıl Milletler Cemiyeti'ne üye olan İngiltere Türkiye karşısında bir adım önde olduysa, AB üyesi Yunanistan için de aynı durum söz konusudur. Yunanistan'ın birlik üyesi olmasının Ege sorunlarının bu ülke lehinde sonuçlanmasına yol açacağı iddiasında değiliz ancak üye ülke olma avantajı ile Komisyon ve Parlamento'nun Türkiye'ye bakışını bir nevi etkileyeceği iddiasını ileri sürmekteyiz.

Makalenin üçüncü bölümünde ise ikinci bölümde yapılan Parlamento kararları ve Komisyon raporları analizinden yola çıkılarak, AB'nin bu iki organı arasında Türkiye'ye bakış açısı noktasında ne gibi söylem ve yöntem farkları bulunduğu ortaya konulmaktadır.

Sonuç bölümünde ise ilk üç bölümde anlatılanlar göz önünde bulundurularak, AB üyeliğinin Yunanistan'a Parlamento kararlarını ve Komisyon raporlarını etkileme olanağı sağladığı ve bu organların Türkiye'ye bakışını etkilediği hipotezimizin geçerli olup olmadığı sorusu yanıtlanacaktır.

Yöntem açısından, makalede gereken bölümlerde Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi(B.M.D.H.S.), Lozan Boğazlar Sözleşmesi(LBS), Lozan Barış Antlaşması(LBA), Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi gibi tarafların tezlerine hukuksal dayanak oluşturdukları antlaşma metinlerinden fazlasıyla faydalanılmıştır. Yine yöntem olarak, Avrupa Birliği Parlamento kararları ve Komisyon raporları 1998- 2010 yılları arasında incelenmiş ve dipnotlarla bu metinlerde kastedilen yerlere gerekli erişimin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Komisyon ve Parlamento, Ege sorunlarına yönelik hazırladıkları karar ve

raporlar çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyesi olması dolayısıyla ülkeye ait ilerleme raporları ve Parlamento kararları Türkiye ile karşılaştırmak bağlamında mevcut değildir. 1998-2010 yılları arasındaki Türkiye'ye ait olan kararlar ve raporlar incelenecek, Komisyon ve Parlamento'nun kullandıkları dil ve söylemlerinden bir çıkarımda bulunulacaktır.

2. TÜRK- YUNAN İLİŞKİLERİNDE EGE SORUNU

Makalenin birinci bölümü, Türk- Yunan ilişkilerinde ülke politikalarının dayandığı temel, tarihsel süreç olarak Türk- Yunan ilişkilerinde Ege sorunun ortaya çıkışı, Ege Denizi sorunlarının tanımlanması ve tarafların karşılıklı tezlerini anlatan beş ana başlıktan oluşur. Bu bölümde diğer bölümlerde anlatılacak konuların daha net ve kolay anlaşılabilmesine yönelik genel bilgilerin özetlenmesi amaçlanarak 1930'lardaki dostluk döneminden günümüze kadar geçen süre zarfında Ege Denizi'ndeki dört ana sorun olan karasuları, kıta sahanlığı, adaların silahlandırılması ve hava sahası sorunu konularında ulusal ve uluslararası konjonktürdeki değişimlerin iki ülke politikalarını nasıl etkilediği genel hatlarıyla anlatılmıştır.

2.1. TÜRK-YUNAN DEVLETLERİNİN EGE SİYASETİNİN DAYANDIĞI TEMEL POLİTİKALAR

Türkiye' de en çok tartışılan dış politika sorunlarının başında gelen, Türkiye ve Yunanistan arasında uyumsuzluk olarak nitelendirilen, olası bir sıcak çatışma riski taşıyan bir konu olmuştur Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege Denizi ve Adaları sorunu. Bu sorun yalnızca iki ülkeyi değil, iki ülkenin üye oldukları yada üye olmayı hedefledikleri örgütleri de yakından ilgilendirmektedir. Gerek Kıbrıs sorunu gerekse de Ege Denizi sorunu Türkiye'nin dış politikasının şekillenmesinde önemli rol oynamakta ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ve NATO ile ilişkilerini doğrudan etkilemektedir.

Yunanlıların ulusal kimliğinin oluşumunda etkili olan ve Yunanlıların bugünkü Ege siyasetini ve Türkiye' ye bakışını belirleyen temel faktör "Megali İdea" (büyük ülkü) dir (Belen, 1995 :144). Buna karşılık Türkiye'nin dış politikasının temeli " Megali İdea" karşısında "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesine dayanmıştır (İnaf, 1991: 9).

Yunanistan 1830 da bağımsızlığını ilan ettiğinde fakir, bir müddet sonra da Batılı devletlerin "unuttuğu" yalnız bir ülke haline gelmişti. Bu dönemde krallığın kalkınma yolu, Yunanlı nüfusun yoğun olduğu Osmanlı topraklarını içine alacak şekilde genişlemektir. Bu hedef büyük ülkü (Megali İdea) adını aldı (Fırat, 2009:180).

Megali İdea ideolojisi ve arzusunun arkasında gizlenmiş amaçları Panayotis Kayas sahip olunması zorunlu bir milli ideoloji olarak açıklar. Yani ülkenin siyasi ve sosyal liderleri ülkenin devamlılığının sağlanması ve milletin her an mücadele için hazır tutulması ve ülke politikalarına karşı oluşabilecek muhalefetin önlenmesi için böyle bir politikaya ihtiyaç duymuşlardır. Megali İdea, Yunan iç ve dış politikasının canıdır (İnaf, 1991:10).

Bir başka Megali İdea tarifi ise Ocak 1944 te Milletvekili Kollettis 'in Millet Meclisi'nde yaptığı tariftir. Kollettis' e (Türk-Yunan ilişkileri, 3.ncü As. Tarih Semineri,1986:93' ten Aktaran, Belen, 1995:128) göre;

Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir. Yunanistan'ın bir parçası en küçük, en yoksul parçasıdır. Yunanlılar sadece Krallık içinde oturanlar değildir. Aynı zamanda; Yanya'da, Selanik'te, Serez'de, Edirne'de, ya da İstanbul, Trabzon, Girit ve Sisam'da Yunan tarihine ya da Yunan ırkına Bağlı başka yerlerde oturanlarda Yunanlıdır. Helenizmin ¹ iki büyük merkezi vardır. Krallığın başkenti Atina'dır. İstanbul, büyük başkent bütün Yunanlıların kenti, rüyası, ümididir.

Yunanlıların Ege politikasının temelini oluşturan ideolojiyi inceledikten sonra Türk Dış Politikası(TDP)'nin temel ilkelerinden biri olan "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesine de atıfta bulunmak gerekir. Nasıl ki Yunanlıların Türkiye'ye ve Ege'ye bakışı Megali İdea üzerinde inşa edilmişse, TDP' nin de diğer ülkelere ve Yunanistan'a karşı bakışı bu ilke üzerine inşa edilmiştir.

"Yurtta Sulh Cihanda Sulh" sloganı statükocu ² bir söylemdir. TDP'nin temelleri statükoculuk ve batıcılığa dayanır. Türkiye'de statükoculuk mevcut sınırları sürdürme ve irredantizm ³ politikası gütmeme anlamlarını taşır.Yurtta gerek iktisadi gerekse de siyasi açıdan batıcı bir düzen kurduk bu artık tartışma konusu olmasın, yurt dışında da bağımsızlıktan başka sonra hiçbir talebimiz yok, kendi sınırlarımızda mutluymuz ve topraklarımıza başkalarından gelen bir müdahale olmadığı müddetçe biz çatışmadan uzak duracağız (Oran, 2009:46-49).

Yukarıda belirtilen temel politiklardan sonra 1930lardaki barış ortamından günümüze değin ulusal ve uluslararası konjonktürdeki değişimler sonucundaki gelişmelere kısaca değinmek faydalı olacaktır.

1923 Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nde karşılıklı dengeler kurulmuştu: silahsızlandırılmış adalar, eşit karasuları, paylaşılmamış kıta sahanlığı gibi. Lozan (*Lausanne*) Dengesi olarak adlandırılan bu dengeyle birlikte iki ülke de Ege'den eşit şekilde yararlanmaktaydı (Fırat, 2009: 758).

1930lara bakıldığında Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostça ilişkiler Atatürk ve Venizelos önderliğinde gerçekleşmiştir. Bu dönemdeki dostluğun temeli dönemin uluslararası konjonktürünün bir sonucudur denilebilir. 1930lardaki dostluk çok kutuplu bir uluslararası sistemde revizyonist ⁴devletlere karşı onlardan algılanan tehditler sonucu statükonun devamının sağlanması amacı üzerine inşa edilmişti (Fırat, 2009 :344-356).

¹ Hellenizm:Hellen adı ırki bir birlikten çok kültürel anlamdadır.Hellenler kendilerini aynı medeniyetin üyesi sayarlar. Hellenizm Yunan kültürünün Yunanistan dışına çıkıp Akdeniz bölgesi ve Ön Asya'da doğu kültürleriyle karışması ve kaynaşması sonucu meydana gelen universal bir kültürü kapsamaktadır. Bkz. BELEN,Necdet (1995), **Ege Denizi Ve Adaları**, İstanbul ,Harp Akademileri Basım Evi, s: 82-84

² Statükoculuk: Kurulu düzen, mevcut durumu bozmamaktır. Bkz. ORAN, Baskın (2009), "Revizyonizm ve Statükoculuk" kutusu, Türk Dış Politikası, **Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt 1,6.baskı,İstanbul, İletişim Yayınları, s :46

³ Irredantizm: Bir devletin, kendi sınırına bitişik soydaşlarının yaşadığı yerleri kendi ülkesine katma politikasıdır. Bkz. ORAN, Baskın (2009), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt 1,6.baskı,İstanbul, İletişim Yayınları, s :47

⁴ Revizyonizm:Mevcut uluslararası düzeni değiştirmek istemektir.Siyasi tarih alanına giren anlamıyla Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren antlaşmaların kurduğu düzeni reddetmek ve onları

1930lardaki dostluk döneminde dahi bakıldığında Yunanistan'ın Megali İdea temelli politikası sürmüştür. 1931 de Cumhurbaşkanı kararnamesiyle hava sahasını 3 milden 10 mile çıkarmıştır. 1936 da Montrö (Montreux) Boğazlar Sözleşmesi'nin hemen ardından Türkiye'deki memnuniyet havasından faydalanmış ve karasularını 3 milden 6 mile çıkarmıştır (Belen, 1995: 144-145).

1947 Paris Antlaşması ile Oniki Adalar ve Meis Adası İtalya'dan alınarak Yunanistan'a geçmiştir. Bu adaların Yunanistan'a geçmesiyle birlikte Yunanistan adaları silahlandırmaya başlamış ve Ege 'deki Lozan dengesini kendi lehine bozma girişimlerinde bulunmuştur (Hayta, 2006: 305).

1970lere baktığımızda Yunanistan'ın kıta sahanlığını arttırma çabalarına şahit oluruz. 1980ler itibariyle Yunanistan'ın en çok zorladığı konu Doğu Ege Adaları'nın askerleştirilmesi ve silahlandırılması meselesi olmuştur (Belen, 1995:145).

Sıralanan bu gelişmeler göstermektedir ki, Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikası daima genişleme yönünde olmuştur. Asıl amaç Ege yi bir Yunan gölüne çevirmektir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege sorunlarını başlık halinde vermek gerekirse bunlar karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası ve Ege Adaları'nın silahlandırılması sorunudur. Sorunlar bunlardan ibaret olmamakla birlikte çalışmanın kapsamı çerçevesinde bu alt başlıklar incelenecektir.

2.2. KARASULARI SORUNU

Karasuları sorunu Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan sorunlardan biridir. Makalenin bu bölümünde amaç, karasuları kavramının uluslararası hukukun tanımladığı kavramsal çerçevede incelenmesi ve tarafların bu konudaki tezlerinin, uluslararası antlaşmalara atıfta bulunularak değerlendirilmesidir.

2.2.1. TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA KARASULARI SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Türkiye ve Yunanistan'ın karasuları genişliği konusundaki tezlerine geçmeden önce sorunun ortaya çıkışı ve tarafların politikalarına değinmekte fayda olacaktır.

LBA'nda Ege'ye yönelik bir dengenin kurulduğundan projenin önceki bölümlerinde bahsetmiştik. LBA'nın 6. maddesi (Belen, 1995:EKD-3) bu dengeyi şöyle belirtir;

Bir nehir veya ırmağın kıyılarıyla belirlenmeyip akım yollarıyla saptanan sınırlara gelince, iş bu Antlaşma tanımlarında kullanılan (Cours) akım yolu ve (Chenal) kanal terimleri bir yandan ulaşımaya elverişli olmayan nehirlerde su akım yolunun ya da başlıca kolunun, diğer yandan ulaşımaya elverişli nehirlerde başlıca gidiş-geliş kanalının ortay çizgisi anlamındadır. Sınır çizgisinde olabilecek değişikliklerde sözü

değiştirmeye girişmektedir. Bkz. ORAN, Baskın (2009), "Revizyonizm ve Statükoculuk" kutusu, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt 1,6.baskı,İstanbul, İletişim Yayınları, s:46

geçen çizginin bu yoldan belirlenen akım yolu veya kanalı mı izleyeceğini ya da sözü edilen akım yolu veya kanalın işbu antlaşma yürürlüğe konulduğu anda içinde bulunduğu durumda mı kesin biçimde belirleneceği kararlaştırmak hudut işaretleme komisyonuna ait olacaktır. İş bu antlaşma aksine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyıda üç milden az mesafede olan ada ve adacıkları içine alır.

Görüldüğü üzere LBA'nın 6. maddesine dayanarak her iki ülke de karasuları genişliğini 3 mil olarak belirlemişlerdi. Ancak Yunanistan 17 Eylül 1936' da 230 sayılı bir yasa ile ulusal karasularının sınırını 3 milden 6 mile genişletmiş ve böylece Lozan Dengesini kendi lehine bozmuştur (Hayta, 2006: 307). Yunanistan 1936'da bazı özel hallerde karasularının genişliğini 6 milden az veya fazla tespit eden yürürlükteki hükümler saklı kalmak koşuluyla karasularının genişliğini 6 mile çıkarırken, Türkiye buna ses çıkarmamıştır. Bu durum 1930'lardaki iki ülke arasındaki dostça ilişkilerin bir sonucudur (Çoban, 2008:14). 1936lardaki iyi ilişkiler ve dostluk havası içinde Yunanistan'ın karasularını 6 mile çıkarmasına karşı çıkmayan Türkiye, ilişkilerin değişmesi ve Kıbrıs sebebiyle gergin bir ortamın yaşandığı bir durumda 15 Mayıs 1964 te 476 sayılı Karasuları Kanunu ile karşılıklılık ilkesine dayanarak karasularını 6 mile çıkarmıştır. 476 sayılı karasuları Kanunu 'nun 1. maddesinde "Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı deniz milidir." denilmektedir (<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>).

Türkiye ulusal karasularına ilişkin olarak 29.05.182 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2674 sayılı Karasuları Kanunu'nun 1. maddesi ile 6 milin istisnalarını şu şekilde belirtmiştir; " Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir.Türk karasularının genişliği altı deniz milidir. Bakanlar Kurulu, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı deniz milinin üstünde karasuları genişliği tespit etmeye yetkilidir." (<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr>). Bakanlar Kurulu'nun bu kararıyla Akdeniz ve Karadeniz ' de karasuları genişliği 12 mil olarak sürdürülmüş Ege'de ise coğrafi koşullar sebebiyle 6 mil olarak kalmıştır (Kurt, 2003:127).

1974 Kıbrıs Harekatı ile birlikte her iki ülke içinde güvenlik kaygıları artmıştı. 1982 B.M.D.H.S. çerçevesinde ülkelerin karasularının azami olarak 12 mil saptanabileceği Yunanistan 'ı harekete geçirdi ve bu sözleşmeye dayanarak karasularını 12 mile kadar genişletme hakkı olduğunu dillendirmeye başladı. Türkiye ise buna karşılık böyle bir kararı "casus belli" yani savaş nedeni sayacağını bildirdi (Uçarol, 2008:1004 ; Kut,2004:517).

11 Şubat 1996 tarihli Milliyet Gazetesi'nin 17329 sayısının 19. sayfasında yer alan bir habere göre Türkiye bu kararı,15 Nisan 1976 da Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı'na da resmen bildirmiştir (Elekdağ, 1996: 19).

2.2.2. KARASULARI GENİŞLİĞİ KONUSUNDA YUNAN TEZLERİ

Yunanistan'ın Ege de karasularının genişliğini 12 mile çıkarma hakkına sahip olduğu konusundaki tezlerinin dayanak noktalarını 3 başlık altında

sıralayabiliriz; B.M.D.H.S.'nin 3. maddesi , ülkesel bütünlük ve karasuları saptanmasının devletin egemenlik yetkisi alanına girmesi konusu.

Yunan karasularının belirlenmesine ilişkin 2 önemli yasal belge vardır. Yunan Resmi Gazetesi'nde 1936 da yayımlanan 230 sayılı kanuna göre Yunan kıyı şeridi genişliği 6 mildir. Yine Resmi Gazete' de 1973 te yayımlanan 187 sayılı Yasal Kararname'nin 139. maddesiyle Yunan karasularının 6 mil olduğu belirtilmiş ancak Bakanlar Kurulu'nun vereceği öneri üzerine bu genişliğin kanun hükmünde kararname ile değiştirilebileceği şeklinde hükme bağlanmıştır. Bu kanun Yunan karasularının genişletilmesi için bir dayanak oluşturmaktadır (www.mfa.gr). Yunanistan'ın görüşüne göre, hem teamül hem de sözleşmelere dayanarak uluslararası hukuka göre karasuları genişliğini 12 mile çıkarma hakkı vardır. Yunanistan 1995 te çıkardığı 2321 sayılı kanunun 2. maddesinde de B.M.D.H.S.'nin Yunanistan'a devredilemez haklar sunduğunu ve 3. maddeye dayanarak karasularını 12 mile çıkarma hakkının bulunduğunu ileri sürmektedir. Yunanistan ayrıca karasularının 12 mil kadar genişletilme hakkının Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülke tarafından kullanıldığını belirtmektedir (www.mfa.gr). Bilindiği üzere Türkiye 1982 de çıkardığı Karasuları Kanunu'yla Ege'de karasularını 6 mil olarak, Karadeniz ve Akdeniz de ise 12 mil olarak belirlemiştir.

Görüldüğü üzere Yunanistan'ın ilk tezi için dayanak B.M.D.H.S.'nin 3. maddesinde belirtilen " her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir, bu genişlik işbu Sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez" ifadesidir (www.did.cevreorman.gov.tr). Yunanistan karasularını 12 mile çıkarılması durumunun Türkiye tarafından "casus belli" yani savaş nedeni ilan edilmesinin uluslararası hukuk kurallarına uygun bir tutum olmadığını belirtmekte ve Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 4. paragrafının 2. maddesinin bir ihlali olduğunu söylemektedir (www.mfa.gr). BMA'nın bu paragrafı "Tüm üye ülkeler uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne yada siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler 'in Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar" demektedir (www.unicankara.org.tr).

Kendi tezine göre, Yunanistan karasularını 12 mile çıkarsa bile Yunan karasularının Türkiye'yi hapsedmesi söz konusu olmayacak, Türkiye zararsız geçiş hakkından yararlanacaktır ve Yunan devleti bunu garanti edecektir (Hayta, 2006:315; Çoban, 2008:29).

Yunanistan'ın bir diğer tezine baktığımız zaman ülkesel bütünlük ilkesine atıfta bulunulduğunu görmekteyiz. Yunanistan, Yunanistan'ın ülkesel ve siyasal bütünlüğü olan adalarının da kıta ülkesinde olduğu gibi ayırım yapılmaksızın karasularının olduğunu ve bunlarında karasularının 6 milin üzerine çıkarılma hakkı bulunduğunu belirterek bunu devletin egemenliği ilkesine dayandırmaktadır (Çoban, 2008:38 ; Belen, 1995:168 ; Fırat, 2009: 753; Kurumahmut, 1998:20-23).

Yunanistan'ın karasularının 12 mile çıkarılması konusundaki son tezi ise karasularının genişliğinin saptanması konusunda kıta ülkesinin mutlak yetkiye sahip olmasıdır (Toluner, 1996:134-139).

2.2.3. KARASULARI GENİŞLİĞİ KONUSUNDA TÜRK TEZLERİ

Türkiye, Yunanistan'ın karasularını genişletme hakkı olduğunu B.M.D.H.S.'nin 3. maddesine dayandırmasına ve bunun bir yapılageliş olduğunu vurgulamasına karşılık, bunun genel geçer bir kural olmadığını, otomatik olarak her denize uygulanamayacağını vurgulamaktadır. Türkiye bu tutumunu 3. Deniz Hukuku Konferansı'nın başlaması ile Karakas'ta açıklamış ve hiçbir şekilde tutum değişikliğine gitmemiştir. Bu nedenle bu kural Türkiye'ye karşı ileri sürülemez. (Kurt,2003:126 ; Belen, 1995:168 ; Çoban, 2008: 26-27; Fırat, 2009:753; Hayta,2006:313).

Türkiye'nin görüşüne göre, Yunanistan'ın dayanak olarak kabul ettiği B.M.D.H.S. devletlerin karasularını 12 mile kadar belirleyebileceğini belirtmekle birlikte 300. maddeyle bu hakkın kötüye kullanılmayacağını vurgulamaktadır. B.M.D.H.S.'nin 300. maddesinde hiç bir devletin uluslararası hukuktan doğan haklarını başka bir devlete zarar verecek biçimde kullanamayacağı belirtilmiş ve yine aynı sözleşmenin 15. maddesiyle de tarihi haklar ve özel coğrafi koşulların gözönüne alınması gerekliliği ortaya konulmuştur (Kut, 2004:517 ; Doğru: 221-234; Kurumahmut, 1998:21).

Ayrıca Türkiye'ye göre Ege Denizi coğrafi açıdan iki ülke arasında kalmış "yarı kapalı" bir denizdir. B.M.D.H.S.'nin 122. ve 123. maddelerinde kapalı veya yarı kapalı özellikteki denizlere sahildevletleri kendilerine ait olan haklarının kullanılmasında işbirliği içinde olmaları gerekliliği belirtilmiştir. Dolayısıyla Türkiye "yarı kapalı " Ege Denizine 12 millik karasuları genişliği kuralının doğrudan uygulanamayacağını savunmaktadır. (Hayta, 2006: 313-314 ; Saylan, par:16; Kurumahmut, 1998:20).

Türkiye'ye göre Yunanistan'ın Ege Denizi'nde sahip olduğu adaların karasularını tek taraflı olarak 6 milden 12 mile genişletmek istemesi diğer kıyıdaş ülke olan Türkiye açısından olumsuzluklar ortaya koyacaktır.

6 mil sistemine göre, Yunanistan Ege'deki 3000 dolayındaki ada ve adacıkların avantajıyla Ege'nin paylaşımında %35.0 lık bir yer işgal etmekteyken Türkiye %8.8, açık deniz yani uluslararası sular ise %56.2 lik bir yer işgal etmektedir. 12 mil olması durumunda ise Ege'nin %63.9 u Yunan karasuları, %8.3 ü Türk karasuları ve %26.1 i ise açık deniz olacaktır (Armaoğlu, 1995:840). Bu durum Türkiye için pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirecektir. 12 mil tespit edilmesiyle birlikte Türkiye için Midilli ile Sakız, Sakız'la Sisam arasında açık denize doğru yalnız iki dar boğaz kalıyor yani Ege'nin yarısından fazlası Yunan karasularına dahil oluyor ve Ege adeta bir Yunan gölüne dönüşmüş oluyor. Örneğin İstanbul'dan İskenderun'a gidecek olan bir Türk gemisi Yunan karasularından geçmek zorunda kalacak ve hatta Türkler adeta "Ege'de yüzmek için bile pasaport göstermek zorunda bırakılmış olacaktır"(Gönlübol, 581; Armaoğlu, 1995:841 ; Fırat, 2009:573; Uçarol, 2008:1003).

Bir diğer olumsuzluk 12 mil olması durumunda Ege Denizi'nin ulusal hava sahası da otomatik olarak genişleyeceğinden Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yapacağı askeri uçuşlar ve tatbikatlarda gerçekleştiremeyecektir (Belen, 1995:175; Hayta, 2006:312 ; Arı, s:53-58). Yalnızca bunlarla da kalmayacak Türkiye Ege Denizi Balıkçılığı'nda da ticari ve ekonomik olarak zarar görecektir.

Türkiye'nin Yunan tezlerine bir diğer cevabı ise şu husustadır: Yunanistan Ege'de karasularının sınırının saptanmasının kıyı devletinin egemenlik alanına girdiğini ileri sürmekteydi. Türkiye'nin buna cevabı ise bu yetkinin ancak başka

devletlerce itiraz edilmemesi durumunda geçerlilik kazanabileceği yönündedir. (Çoban, 2008:29-30 ; Belen , 1995:175).

2.3. KITA SAHANLIĞI SORUNU

Türkiye ve Yunanistan arasında Ege'de yaşanan sorunlardan bir diğeri kıta sahanlığı sorunudur. Aslında karasuları sorunu çözümlenirse doğrudan bu sorunda çözümlenmiş ve deyim yerindeyse bir taşla iki kuş vurulmuş olunacaktır. Bu bölümde amaç ,Ege de iki ülke arasında bu konuda yaşanan gerginlikleri ortaya koymak ve tarafların tezlerine yer vermektir.

2.3.1. TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA KITA SAHANLIĞI SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege kıta sahanlığı anlaşmazlığı 1970'li yılların ortalarında patlak vermiştir. Öncesine bakıldığında Yunanistan Ege'de kendisine ait olarak gördüğü kıta sahanlığı üzerinde 1959 da petrol aramaya başladı. 1972'de Taşoz da petrol olma olasılığı ortaya çıkınca Türkiye'de harekete geçti (Fırat, 2009: 752). Türkiye bunun üzerine Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı(TPAO) 'na 18 Ekim 1973 tarihinde Ege Denizi'nde Türk karasuları dışında 27 adet petrol arama ruhsatı verdi. Yunanistan TPAO'ya verilen bu ruhsatı nota vererek protesto etti. Türkiye 27 Şubat 1974 tarihli notasıyla bu protestoyu reddetti. 29 Mayıs 1974 te Çandarlı Araştırma Gemisi 'nin bu sulara araştırma yapması üzerine Yunanistan yeni bir notayla tekrardan protesto etti. Yunanistan 27 Ocak 1975'teki notasıyla sorunun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi talebinde bulunmuştur. Türkiye ise sorunun barışçıl yollarla iki ülke arasında anlaşmayla çözülebileceğini belirtmiştir. Eğer bir çözüm sağlanamazsa ilke olarak birlikte Adalet Divanı'na gidilmesi gerektiğini bildirmiştir (Toluner, 1996:248).

İki devlet arasında yürütülen görüşmelerde bir sonuca varılamaması üzerine ve Türkiye'nin Maden Teknik Arama Sismik I gemisine Ege Denizi'nde araştırma yapma yetkisi verdiğini açıklaması üzerine Yunanistan tek taraflı olarak 7 Ağustos 1976 da Divan'a başvurmuştur (Fırat, 2009:754).

Yunanistan Divan'dan öze ilişkin karar alınca kadar Ege'de Türkiye'nin faaliyetlerine karşı ihtiyati tedbirler alınmasını talep etmiştir. Türkiye ise Divan'ın bu konuda öze ilişkin karar almaya yetkili olmadığını savunarak yazılı ve sözlü hiçbir görüşmeye katılmadı. Yunanistan, Divan'ın yetkili olduğunu iki temele dayandırmaktaydı. Birincisi Türkiye ve Yunanistan'ın taraf oldukları 1928 tarihli Genel Senet'e göre taraflar arasından doğan uyuşmazlıklar hakemliğe götürülebilirdi. İkinci husus ise Türkiye yapılan görüşmeler sonucu yayınlanan ortak bildiri de sorunun Divan'a götürülmesini kabul etti (Fırat, 2009:756 ; Toluner, 1996:252-254).

19 Aralık 1978 ' de Divan iki ülke arasındaki kıta sahanlığı sorununa bakmaya yetkili olmadığı kararını verecektir. Çünkü Yunanistan 1928 Genel Senet'e kendi koyduğu çekinceyle ülkesel yetki alanına giren konuları dışarda bırakmıştı. Diğer bir nedense Türkiye Divan'a iki ülkenin birlikte gitmesi konusunda açıklamada bulunmuştur. Bu durum tek taraflı yapılan başvuruda Türkiye'nin rızası olduğu anlamına gelmez (Fırat, 2009:756).

İki ülke arasında yaşanan gerginlik 11 Kasım 1976 da Bern Bildirisi ile azalmış ve iki ülke arasında olumlu bir hava yaratılmıştır. Bern Bildirisi iki ülke

arasında sorunun çözümüne yönelik yapılacak görüşmelerin müzakereler, iyi niyet ve samimiyet çerçevesinde gizlilik içinde yürütülmesini öngörmekteydi (Armaoğlu, 1995:837).

2.3.2. KITA SAHANLIĞI KONUSUNDA YUNAN TEZLERİ

Yunanistan 'ın kıta sahanlığı sorununa ilişkin ilk tezi 1958 Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi ve B.M.D.H.S. esaslarına dayanmaktadır. Yunanistan kendisinin 1972 de katıldığı Türkiye'nin ise taraf olmadığı Cenevre ve B.M.D.H.S.'ne dayanarak sorunun çözümünde bu antlaşmaların dayanak noktası oluşturmasını savunmuştur. Bu antlaşmalar doğrultusunda adaların Yunanistan'ın bir parçası olduğunu ve uluslararası hukuk ilkeleri ve siyasi ve ülkesel bütünlük ilkesi doğrultusunda araya yabancı ülke deniz alanının girmemesi gerektiği argümanını ortaya koymuştur. Yunanistan bir takımada devleti olduğu iddiasındadır (www.mfa.gr ; Belen , 1995: 164-165; Hayta, 2006:318 ; Fırat, 2009:758).

Yunanistan'ın bir diğer iddiası ise Ege'de kıta sahanlığı sınırlandırılmasının eşit uzaklık ilkesine göre yapılmasıdır. Eşit uzaklık ilkesi sınırlandırmanın adaların en uç noktalarıyla Türkiye arasında kalan alan üzerinde iki tarafa eşit uzaklık yani ortay-hat a göre yapılmasını öngörmektedir. Yunanistan'ın argümanlarına dayanak olarak gösterdiği Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi 6. maddesinin 1. paragrafının ilk cümlesinde yer alan " Aynı Kıta Sahaneliği kıyıları birbirinin karşısında bulunan iki veya ziyade devletin arazilerine bitişik olduğu hallerde, sahanlıklar arasındaki sınırlar mezkür devletlerin kendi aralarında yapacakları antlaşmalarla tespit edilir..." ifadesi Yunanistan'ın görüşüne göre ortay-hat uygulamasını gerektirmektedir (Demirsoy , s:10).

2.3.3. KITA SAHANLIĞI KONUSUNDA TÜRK TEZLERİ

Yunanistan'ın kıta sahanlığı genişliği sorununu bütünüyle hukuksal görmesine karşılık Türkiye sorunun hukuksal yönünü inkar etmemekle birlikte daha çok siyasi boyutu üzerinde durmakta ve ikili görüşmeler ve anlaşmalar yoluyla çözümü istemektedir.

Yunan tezlerine Türkiye'nin karşılığı şu şekildedir ;

Türkiye kıta sahanlığının sınırlandırılmasının hakkaniyete uygun bir şekilde yapılması gerektiğini belirtir. Çünkü Ege coğrafi yapısı ve adaların özel durum oluşturması sebebiyle "yarı kapalı" bir deniz özelliği taşır. B.M.D.H.S. 'nin 122. maddesine dayanılarak kıta sahanlığı saptanması hakça ilkelere dayandırılmalıdır (Yarma, 2008:61 ; Belen, 1995:167 ; Fırat ,2009:758).

Türkiye'nin bir diğer argümanı ise eşit uzaklık ilkesine karşılık doğal uzantı ilkesidir. Bir kıta devletinin doğal uzantısında yer alan adaların kıta sahanlığı yoktur. Bu nedenle Anadolu'nun doğal uzantısında yer alan Yunan adalarının kıta sahanlığının olmaması gerekir. Türkiye'nin bu görüşünün hukuksal dayanağı Adalet Divanı'nın Kıta Sahaneliği'na ilişkin diğer davalardaki kararıdır. Bu karara göre "her devletin kıta sahanlığı, onun ülkesinin doğal uzantısı olmalı ve başka bir devletin ülkesinin doğal uzantısına girmemelidir"(Belen, 1995:166 ; Uçarol, 2008:997).

Yunanistan'ın takımada devleti iddiası konusunda ise Türkiye'nin cevabı şu şekildedir. Yunanistan'ın takımada devleti statüsüne sahip olabilmesi için

devletin tamamının adalardan oluşması gerekmektedir. Oysa Yunanistan'ın büyük çoğunluğu kıta ülkesinden oluşur (Yarma, 2008: 56-59).

2.4. HAVA SAHASI VE FIR (Flight Information Region) HATTI SORUNU

Hava sahası ve FIR (Flight Information Region: Uçuş Bilgi Bölgesi) hattı sorunu Kıbrıs bunalımı sebebiyle iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasıyla 1974'ten sonraki dönemde Ege Denizi sorunlarına eklenen teknik bir konu olmuştur. Yunanistan'ın uygulamalarına her defasında Türkiye'nin sert tepkiler vermesine rağmen sorun çözülememiş bugüne kadar süregelmiştir. Makalenin bu bölümünde amaç hava sahası ve FIR hattı kavramlarını uluslararası hukukta tanımlandığı şekliyle açıklamaya çalışmak , iki ülke arasında bu konuda yaşanan gelişmeleri ortaya koymak ve tarafların tezlerine yer vermektir.

2.4.1. TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDAKİ HAVA SAHASI VE FIR HATTI SORUNU

Ege de hava kontrol sahası meselesinin iki unsuru bulunmaktadır. Birincisi Yunanistan'ın milli hava sahasını 10 mil olarak belirlemesi sorunu, diğeri ise FIR hattı sorundur (Armaoğlu, 1995:838).

Hava Sahası sorunu : Hava sahası sorunu karasuları sınıрыyla ilintili bir konudur. Bir önceki başlık altında ulusal hava sahasını kara ülkesi ile buna bitişik olarak yer alan iç suların ve karasuların üstünde bulunan alan olarak tanımlamıştık. Yani bir devletin, hava sahasını karasularının bittiği noktadan öteye uzatma şansı yoktur (Pazarıcı, 2008:293 ; FIRat, 2009: 759 , Armaoğlu, 1995:838 ; Gürün, 1983:451 ;Sönmezoğlu, 2004:518).

Makalenin karasuları bölümünde bahsettiğimiz gibi LBA'nın hükümleri gereğince Yunanistan'ın Ege'de karasuları 3 mildi. Hava sahasının da karasularıyla orantılı olması gerektiği Uluslararası Havacılık Sözleşmesi ile belirlenmişti. Yunanistan 1931' de çıkardığı Kraliyet Kararnamesi ile hava sahasını 10 mil olarak saptadığını bildirdi. 1936' da da karasularını tek taraflı olarak 6 mile çıkardı. Karasuları 6 mil olan Yunanistan'ın görüldüğü üzere 10 millik bir hava sahasına sahip olması uluslararası hukuk dahilinde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durumdur (Önel, 2008:96 ; FIRat, 2009:759 ; Armaoğlu, 1995:838 ; Gürün, 1983:451 ; Sönmezoğlu, 2004:518).

Türkiye 1974'ten sonra bu durumun 1944 Şikago (Chicago) Sözleşmesi'ne aykırı olduğunu belirtti ve Yunan hava sahasını 10 mil olarak değil 6 mil olarak kabul edeceğini bildirdi. Bunu göstermek için de Türk askeri uçakları periyodik olarak Yunanistan'ın kendi ulusal hava sahası olarak kabul ettiği , Türkiye'nin ise uluslararası hava sahası olarak kabul ettiği alana girmekte, Yunanistan ise bir ihlal olduğunu söyleyerek her seferinde bunu protesto etmektedir (FIRat, 2009:759 ; Önel , 2008: 98-99).

FIR Sorunu : Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı'nın (International Civil Aviation Organization: ICAO) Türkiye, Avustralya, Hollanda , İsveç, Suriye, İngiltere, ABD ve IATA (Uluslararası Hava Taşımacılığı Teşkilatı) temsilcilerinin de katıldığı 1950 'deki İstanbul'daki toplantısında Ege'deki FIR hizmetlerinin sınırları belirlenmiştir. Bu toplantıda Ege Denizi'nin ikiye bölünerek FIR hattının doğusunun İstanbul'a batısının ise Atina'ya ait olması

önerildi. Ancak Türkiye'nin bunun kendisine mali yük getireceğini düşünerek kabul etmemesi üzerine FIR hattı kontrolü Yunanistan'a bırakıldı. O dönemdeki dostluk ortamında Türkiye buna ses çıkarmadı (Armaoğlu, 1995:838-839; Uçarol, 2008:1002; FIRat, 2009:760; Sönmezoğlu, 2004:518; Önel, 2008:105).

23 Mayıs 1952'de Paris' te yapılan Uluslararası Sivil Havacılık Konseyi'nde onaylanarak Egedeki hava koridorları Atina'nın sorumluluğuna bırakılmıştır (<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>).

1952 FIR anlaşmasına göre Ege'den gelen uçaklar Türk karasularına girmeden Türkiye'ye haber vereceklerdi. Ancak bu durum Türkiye için güvenlik kaygılarına sebep oluyordu. Çünkü gelen uçakların karasularına girmeden yani ancak birkaç dakika önce haber vermesi söz konusuydu (Armaoğlu, 1995: 839).

FIR anlaşmazlığının ortaya çıkışı aslında Yunanistan'ın FIR alanını kendi ulusal hava sahası gibi görerek askeri uçuşların uluslararası bölgeye girişlerinde dahi Yunanistan'dan izin istemelerini talep etmesinden kaynaklanır. Oysa FIR sadece Sivil Havacılık çerçevesinde kullanılan bir görev bölgesidir, bu bölge ulusal hava sahası olarak kabul edilemez (Gürün, 1983: 450).

Yunanistan'ın Ege'deki askeri uçuşların da FIR kapsamında değerlendirilmesi gerektiği iddiasına karşılık Türkiye 1974 te ilk kez 714 sayılı NOTAM⁵(Notice to Air Men) 'la tepki göstermiş ve Türkiye, Ege'den gelebilecek sürpriz bir saldırıyla karşılaşmamak için ülkesine yönelen uçakların Türk kıyılarına 50 mil kala kendisine bilgi verilmesini belirtmiştir. Yani Ege'de FIR bölgesini kuzey- güney ayırarak kendi kıyı çizgisine yaklaşan uçakların İstanbul'la bilgi alışverişinde bulunmasını istemiştir (Gürün, 1983:451; Uçarol, 2008:1002; Sönmezoğlu, 2004: 518; Önel, 2008: 106; Fırat, 2009:760).

Yunanistan'ın Türkiye'nin 714 sayılı NOTAM'ına ilk tepkisi 7 Ağustosta yayınladığı ve bütün pilotlara Türkiye'nin NOTAM'ını dikkate almaması gerektiğini bildiren 1018 sayılı NOTAM'dır. Ancak Yunanistan daha sonra bundan vazgeçerek 13 Eylül 1974'te 1157 sayılı NOTAM'ı ilan etti ve Ege'de Türkiye- Yunanistan arasındaki hava koridorunun tehlikeli olduğunu, Ege üzerindeki bütün hava koridorlarını kapattığını ilan etti (Armaoğlu, 1995:839; FIRat, 2009:760).

Bu durumdan, Yunanistan'ın uçuşları batıya doğru olduğu için Yunanistan'dan çok Türkiye etkilenmekteydi ve asıl zararı gören de Türkiye olmuştur. Sorunun çözümüne yönelik 1975 Haziran'da Ankara'da ,1975 Temmuz da Atina'da, 1975 Aralık ta İstanbul'da , 1976 Ocak ta Atina'da görüşmeler yapıldı ancak bir sonuca varılamadı. Konunun çözümü ancak 1980lerin ikinci yarısında ABD ve NATO vesilesi ile mümkün olmuştur (Armaoğlu, 1995:840 ; FIRat, 2009: 760; Gürün, 1983: 452).

2.4.2. HAVA SAHASI VE FIR HATTI SORUNU KONUSUNDAKİ YUNAN TEZLERİ

⁵ Notam: "Milletlerarası hava sahasında her devletin manevra yapmak hakkı vardır. Ancak sivil uçaklara bir zarar verilmemesi için manevra yapacak devlet öncesinden FIR yetkisine sahip devlete manevra yapılacak bölgeyi, günleri ve saatleri bildirerek bunun bütün devletlere bir bildiri ile duyurulmasını ister.Bu bildirinin adı NOTAM'dır." Bkz. GÜRÜN, Kamuran(1983), **Dış İlişkiler ve Türk Politikası-1939'dan Günümüz Kadar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s:450-451.

Hava Sahası Sorunu Konusunda: Yunanistan'ın hava sahasını 3 milden 10 mile çıkarması konusundaki iddiaları şu şekildedir: Yunanistan'ın görüşüne göre 10 millik hava sahası uluslararası hukuka uygundur ve Türkiye 1931 tarihli Kraliyet Kararnamesi'yle belirtilen 10 millik hava sahasına ancak 1974 'te ses çıkarmıştır. Bu süre içinde Türkiye sessiz kalmış yani zımnî (örtülü) olarak bunu kabul etmiştir (Önel, 2008:98; Fırat, 2009:759; Belen, 1995:179; www.mfa.gr).

Bir diğer iddia ise 10 millik hava sahasına giren uçakların Yunan hava sahasını ve Atina FIR'ını ihlal ettiği yönündedir (Önel, 2008: 99).

FIR Konusunda Yunan Tezleri : Yunanistan'ın bu konuda tezlerine dayanak noktası, mevcut FIR hattının uluslararası hukuka uygun olarak saptandığı ve hiçbir şekilde tartışılmayacağı, müzakere edilemeyeceği yönündedir. ICAO kuralları gereğince FIR içinde arama, kurtarma hizmetlerinin yürütülmesi ve uçuş güvenliğinin sağlanmasını amacıyla askeri uçaklarda dahil olmak üzere tüm uçakların bölgenin Hava Trafik Kontrol unsurlarına uçuş planları ve bilgilerinin verilmesidir (Ege'de Türk Yunan Askeri Sorunları ve NATO, 1995: 23'ten Aktaran, Önel, 2008:107; Turks- Greek Relations Disputes and Arguments, s:23'ten Aktaran, Belen, 1995: 176).

2.4.3. HAVA SAHASI VE FIR HATTI SORUNU KONUSUNDAKİ TÜRK TEZLERİ

Hava Sahası Sorunu Konusunda: Türkiye 1944 Şikago Sözleşmeleri'nin hükümlerinde açıkça bir hava sahası tanımı yapıldığı ve Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi'nin 1. maddesinde ülke devletinin hava sahası üzerinde tam yetkisi olduğunu belirtirken, 2. maddesinde de ifade edilen "Bu sözleşme anlamında bir devletin ülkesinden maksat o devletin hakimiyeti, hükümlerliği, himayesi veya mandası altında bulunan arazi ile ona bitişik bulunan karasularıdır" hükmüne dayanarak 6 mil karasularına sahip olan Yunanistan'ın 10 mil hava sahasına sahip olamayacağını belirtmiştir (Fırat, 2009:759; Önel, 2008:96).

Yunanistan'ın, 1931'den 1974'e kadar 10 millik hava sahasına Türkiye'nin tepki vermemesini zımnî olarak kabul anlamına geldiği yönündeki iddialarına Türkiye şu cevabı vermektedir: Türkiye'nin 1974'e kadarki tepkisizliğinin nedeni Yunanistan'ın 10 millik hava sahası kararını ancak 1974'te ICAO'ya bildirmesidir. Bu bildirimden hemen ardından Türkiye tepki vermiştir (Fırat, 2009:759).

FIR Hattı konusunda Türk tezleri: Türkiye'ye göre FIR hattı Türkiye ve Yunanistan arasında bir sınır olarak görülmemelidir. Türkiye açık denizler üzerinde serbest olarak hareket etmelidir. Şikago Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi hükümlerine göre FIR yalnızca sivil uçaklara uygulanabilir. Askeri uçaklara uygulanabilmesi için bunun ikili anlaşmalarla saptanması gerekir(www.mfa.gov.tr; Belen, 1995: 176-177).

2.5. DOĞU EGE ADALARININ SİLAHLANDIRILMASI SORUNU

Türkiye ve Yunanistan arasında gerginlik ve güvensizlik yaratan bir diğer sorun ise Ege'de Yunan egemenliğinde bulunan ve yapılan antlaşmalarla silahsızlandırılması karara bağlanan adaların ilk olarak gizli daha sonra ise açık bir şekilde silahlandırılmasıdır. Makalenin bu bölümünde öncelikli olarak

Doğu Ege adalarının hukuksal statüsü anlaşmalarda yer alan hükümlerince incelenecek daha sonra tarafların tezlerine yer verilecektir.

2.5.1. DOĞU EGE ADALARININ HUKUKSAL STATÜSÜ

Doğu Ege adalarını, antlaşmalarla silahsızlandırılma statüleri açısından 3 grupta ele alabiliriz. İlk grupta LBA ile hukuksal statüleri düzenlenen ve silahsızlandırılan Kuzey-doğu ve Merkezi Ege Adaları, ikinci grupta LBA ve LBS ile hukuksal statüleri belirlenen Boğaz-önü adaları ve son olarak ta üçüncü grupta ise LBA ve daha sonra 1947 Paris Barış Antlaşması ile hukuksal statüleri belirlenen Oniki adalar yani Güney-doğu Ege Adaları yer alır (Pazarıcı, 1986:7; Fırat, 2009:761).

Birinci grupta yer alan Kuzey- doğu Ege adaları LBA'nın 12. maddesiyle düzenlenmiştir. 12. madde hükmüne göre (Pazarıcı, 1986:7) ;

İmroz adası ile Bozcaada ve Tavşan adaları dışında, Doğu Akdeniz adaları ve özellikle Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adaları üzerinde Yunan egemenliği konusunda 17-30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşmasının 15 inci ve 1-14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşmasının 15 inci maddeleri hükümleri uyarınca alınan ve 13 Şubat 1914 tarihinde İtalya'nın egemenliği altına konulan ve 15 inci maddede belirtilen adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere, doğrulanmıştır. İş bu Antlaşmada aykırı bir hüküm bulunmadıkça, Asya kıyısından 3 milden az bir uzaklıkta bulunan adalar, Türk egemenliği altında kalacaktır.

Aynı Antlaşmanın 13. maddesi ise şu hükmü içermektedir (Pazarıcı, 1986:8; Hayta, 2006:330);

Barışın sürekli olmasını sağlamak amacıyla, Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında aşağıdaki tedbirleri uymayı yükümlenir:

1. Bu adalarda hiçbir deniz üssü kurulmayacak, hiçbir istihkam yapılmayacaktır.

2. Yunan askeri uçaklarının Anadolu kıyısı toprakları üstünde uçmaları yasak olacaktır. Buna karşılık, Türk Hükümeti de askeri uçaklarının bu adalar üstünde uçmalarını yasaklayacaktır.

3. Bu adalarda Yunan askeri kuvvetleri , askerlik hizmetine çağrılmış ve buldukları yerde eğitilebilecek normal asker sayısından çok olmayacağı gibi , jandarma ve polis kuvvetleri de bütün Yunan ülkesindeki jandarma ve polis kuvvetlerine orantılı bir sayıda kalacaktır.

Görüldüğü üzere Doğu- Ege adalarının hukuksal statüsünü belirleyen ilk bağıt olan LBA'nın 12. ve 13. maddeleriyle birlikte birinci grupta yer alan adaların hangi devletin egemenliği altında bulunacağı belirtilmiştir. Bu maddelere dayanarak İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları açıkça sayılmış ve Türk egemenliğine bırakılmıştır. Aynı zamanda 12. maddede yer alan Asya

kıyılarına 3 milden yakın adalarında Türkiye'nin egemenliğinde bırakılması öngörülmüştür. Kuzey-doğu Ege adalarının Yunanistan'ın egemenliğine bırakılanları ise Midilli, Sakız, Sisam, Nikarya, Semadirek ve Limni'dir. Öte yandan Yunanistan tarafından işgal edilen Girit dışındaki bütün Doğu-Ege adaları Yunanistan'ın egemenliğine bırakılmıştır (Pazarıcı, 1986:8-9).

Kuzey-doğu Ege adalarının silahsızlandırılmasına ilişkin ise LBA'nın 13. maddesi bir düzenleme getirmiştir. Buna göre iki komşu ülke askeri uçakları ötekinin ülkesi üzerinde uçamaz ve tahkimat yapamaz. Askeri açıdan ise Yunanistan'ın öteki bölgelerinden buraya askeri birlikleri kaydırması tasavvur edilemez. Aynı zamanda bu adalarda bulunan askeri kuvvet sayıları da mantıksal ölçü sınırlarında olmalıdır. (Pazarıcı, 1986:15).

İkinci grup adaları, hukuksal statüleri LBA ve LBS ile belirlenen Boğaz-önü adaları oluşturmaktadır. Birinci grup adaların hukuksal statüleri belirtilirken LBA'nın 12. maddesiyle içlerinde Semadirek ve Limni adalarının da bulunduğu bir grup adanın silahsızlandırılması ve Yunan egemenliğinde kalmasının kararlaştırıldığını ifade etmiştik. Bu hüküm LBS'nin 4. maddesiyle teyit edilmiş ve 6 . maddesiyle Limni ve Semadirek gibi Boğaz-önü adaların statüleri belirtilmiştir. LBS'nin 6. maddesine göre Limni ve Semadirek te hiçbir askeri hava aracı ve deniz üssü bulunmayacağı teyit edilmiş ve belirli silah türlerine sahip olacak güvenlik kuvvetleri dışında başka hiçbir silahlı kuvvetin bulundurulmayacağı karara bağlanmıştır (Pazarıcı, 1986:20-21).

Üçüncü grup adaların yani Güney-doğu Ege adalarının ise hukuksal statüleri LBA ve 1947 Paris Antlaşmasıyla belirlenen Oniki adalardır. Bu adalar şunlardır; Stamplia (Astropolia) , Rodos (Rhodes, Rhodos), Kalki (Calki, Khalki), Karpatos (Scarpanto), Kazos (Casos, Casso), Piskopis (Piscopis, Tilos), Miziros (Misiros, Nysiros), Kalimnos (Calminos, Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi, Lymi), İstanköy (Cos, Kos) ve Meis (Castellorizo).

Oniki ada olarak bilinen Güney-doğu Ege adalarının egemenliği LBA'nın 15. maddesiyle Türkiye'den İtalya'ya bırakılmıştır. 16. maddenin 1. fıkrası ile ise bu adaların geleceğinin ileride düzenleme olasılığı kabul edilmiş ve böyle bir durum söz konusu olursa Türkiye ve komşuları arasında bu adalar hususunda özel düzenlemelerin yapılabileceği kabul edilmiştir (Pazarıcı, 1986: 22-23).

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise 1947 Paris Barış Antlaşması ile birlikte bu adaların askerden arındırılması ve İtalyan egemenliğinden Yunan egemenliğine bırakılması kararlaştırılmıştır ve Paris Antlaşması'nın 14. maddesiyle bu durum düzenlenmiştir (Pazarıcı, 1986:24; Gürün, 1983:443).

Üç Grup adanın hukuksal statülerini belirttikten sonra anlaşmazlığın çıkış noktasına kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Türkiye ilk kez 1964 te Rodos ve İstanköy adalarında asker yığına ve tahkimat yapıldığını belirtmiş ve Yunanistan'a bir protesto notası vermiştir. Yunanistan ise 1 Temmuz 1964 te verdiği cevabi notasında böyle bir girişimde olmadığını antlaşmalara riayet ettiğini belirtmiştir (Gürün, 1983: 446; Sönmezoglu, 2004:511 ; Hayta, 2006: 329).

Diğer bir gerginlik ise Limni adasının silahlandırılması konusunda yaşanmıştır. 1969'da Türkiye Yunanistan'a bir nota vermiş ve Limni'deki Yunan faaliyetlerinin antlaşmalara aykırı olduğunu belirtmiştir. Yunanistan ise cevabi notasında , Limni de yürüttüğü faaliyetlerin asayişin sağlanması için tedbirler olduğunu, turistik ve ticari limanların genişletilmesi için faaliyetlerde

bulduğunu, yol inşaatı konusunda ise Limni deki radar tesislerinin NATO ile ilişkili bulunduğunu söyleyerek kendini savunmuştur (Hayta, 2006: 330; Gürün, 1983:446). Yunanistan 1974 Kıbrıs olaylarına kadar askerleştirme faaliyetlerini inkar yoluna giderken, 74 ten itibaren açıktan açığa silahlanma faaliyetlerine hızla devam etmiştir.

2.5.2. ADALARIN SİLAHLANDIRILMASI KONUSUNDA YUNAN TEZLERİ

Yunanistan'ın Doğu Ege adalarının silahlandırılması konusundaki ilk tezi, hukuksal temelini Rebus sic stantibus ilkesine dayandırdığı koşulların değiştiği ve yapılan antlaşmalardaki hükümlerin geçerliliğini yitirdiği şeklindedir. Uluslararası hukukta Rebus sic stantibus adıyla anılan bu ilke, bir antlaşmanın yapılışı esnasında var olan koşulların köklü değişikliğe uğraması halinde bu antlaşmanın geçerliliğini yitireceği yönündedir (Pazarcı, 1986:32).

Yunanistan bu ilkeye dayanarak LBA'nın Doğu Ege ve Boğaz-önü adalarının hukuksal ve askeri statülerini belirleyen hükümleri ve Paris Antlaşması ile hukuksal statüsü belirlenen Oniki adalara ilişkin hükümlerin günün koşullarına göre yapıldığını ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında köklü değişiklikler meydana geldiğini iddia etmektedir. Yunanistan'ın görüşüne göre, Türkiye koşullar değişti gerekçesiyle LBS'ni 1936 yılında Montrö Antlaşmasıyla değiştirmiştir. Koşullar 2. dünya savaşı sonrasında tamamen değişmiştir. Dolayısıyla Lozan ve Paris Antlaşmalarının askerden arındırma ile ilgili hükümleri geçerliliğini yitirmiştir (www.mfa.gr; Pazarcı, 1986:32; Hayta, 2006: 322; Sönmezoğlu, 2004: 512; Gürün, 1983: 445).

Bir diğer Yunan iddiası ise Boğaz-önü adalarına yani Limni ve Semadirek'e yöneliktir. Yunanistan'a göre Montroux, LBS'nin yerini almış ve LBS'nde yer alan silahsızlandırmaya yönelik hükümler Montroux te yer almamıştır yani bu hükümler ortadan kalkmıştır. Türkiye Montroux Sözleşmesi'ne dayanarak Boğazları ve Boğazönü adalarını silahlandırmaktadır. Dolayısıyla Boğazönü adaları olan Limni ve Semadirek'te Yunanistan tarafından silahlandırılması mümkündür (www.mfa.gr; Pazarcı, 1986:43; Hayta, 2006:322; Sönmezoğlu, 2004:512).

Yunanistan, Semadirek ve Limni'yi silahlandırma hakkının Türkiye tarafından kabul edildiği iddiasını, dönemin Dışişleri Bakanı T.Rüştü Aras tarafından 31 Temmuz 1936 da T.B.M.M.'nde yapılan konuşmaya dayandırarak ileri sürmektedir (www.mfa.gr). Yunanistan'a göre, T.Rüştü Aras bu konuşmasında 1924 LBS'yle Yunanistan'a ait Limni ve Semadirek adalarına ilişkin belirtilen hükümlerin Montroux la kalktığını söylemiş, kendimiz için iyi gördüğümüzü dostlarımız içinde iyi olarak görmek gerektiğini belirtmiş ve Limni ve Semadirek'in silahlandırılabilirliği konusunda Yunanistan'a yeşil ışık yakmıştır (Pazarcı, 1986: 49-50).

Yunanistan'ın 3. grup adalara yani Oniki adaya yönelik iddialarına baktığımızda, Yunan tezlerinin iki temel noktaya dayandırıldığını görmekteyiz. Birincisi, Yunanistan'a göre 1947 Paris Antlaşmasıyla silahsızlandırılan İtalya 8 Aralık 1951 de Paris antlaşmasına taraf olan 20 devlete nota göndererek şartların değiştiğini ve 1947 Antlaşmasının gözden geçirilmesini istediğini bildirmiş ve bu notaya SSCB, Polonya ve Macaristan haricindeki tüm devletler olumlu yaklaşmışlardır. Bu durum bir fikir birliğinin olduğunun göstergesidir ve İtalya için geçerli olan bu durum Yunanistan içinde geçerlidir. Varşova Paketi ve NATO'nun kurulmasıyla silahsızlanma geçerliliğini kaybetmiştir. İtalya 1951

den itibaren silahlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla askerden arındırmaya yönelik hükümler geçerliliğini yitirmiştir. (www.mfa.gr, Pazarıcı, 1986:60-61).

Son olarak değineceğimiz Yunan tezi ise özellikle 1974 Kıbrıs hareketından sonra gayri resmi düzeyde ileri sürdüğü meşru savunma hakkıdır. Yunanistan'ın görüşüne göre, Türkiye 1974 Kıbrıs hareketından beri Doğu Ege adalarını tehdit etmektedir. Türkiye'den gelen bu tehditlere karşı Yunanistan BM'nin 51. maddesinde yer alan meşru savunma hakkına dayanarak askeri önlemler almaktadır (Pazarıcı, 1986; 63-64; Hayta, 2006: 333; Sönmezoğlu, 2004: 512).

2.5.3. ADALARIN SİLAHLANDIRILMASI KONUSUNDA TÜRK TEZLERİ

Türkiye'ye göre, Yunanistan'ın ilk tezi olan koşulların değiştiği ve bu nedenle antlaşma şartlarının geçerliliğini yitirdiği yönündeki iddialar uluslararası hukukla bağdaşmaz ve hukuksal hiçbir geçerliliği yoktur. Rebus sic stantibus ilkesinin uygulanabilmesi için 2 koşul gerekmektedir. İlk olarak değişikliğin köklü bir değişiklik olması gerekmektedir. Oysa 1930'lu yıllardaki iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerinde köklü bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Aksine bölgedeki iyi dostluk ve işbirliğinin kurulmuş olması Yunanistan'ın adaları askerleştirmesini gereksiz kılmıştır. Bu ilkenin uygulanabilmesi için gerekli olan ikinci koşul ise antlaşmanın koşulların değiştiği ve yeni koşullara uyum sağlaması için gözden geçirilmesinin uluslararası yargı ya da hakemlik aracılığıyla saptanmasıdır. Türkiye bu koşula uygun olarak 10 Nisan 1936 tarihli bir nota ile LBS'ye taraf olan devletlere ve Milletler Cemiyeti'ne antlaşmanın değiştirilmesi gerekliliğini belirtmiştir. Yani Türkiye hiçbir zaman tek taraflı hareket etmemiş, diğer devletleri antlaşma yapmaya çağırmıştır. Dolayısıyla Türkiye , Yunanistan'ın bu yöndeki iddiasını kabul etmemektedir (Pazarıcı, 1986; 35-36; www.mfa.gov.tr).

İkinci grup adalar yani Limni ve Semadirek gibi Boğaz-önü adalarına yönelik Yunan tezine karşı Türk tezi ise şu şekildedir: Yunanistan'a göre Montreux LBS'nin yerini almış ve LBS'yi geçersiz kılmıştır. Montreux te de askerden arındırma konusunda herhangi bir hüküm yoktur. Türkiye ise Montreux 'ün giriş bölümünde LBS'nin yerini alacağını belirtilmiş olduğunu kabul etmekle birlikte, bu antlaşmanın Türkiye'nin güvenliğini sağlamak amacıyla yapıldığını belirtmektedir. Ayrıca ilk antlaşmada yer alıp ikinci antlaşmayla çelişmeyen hükümler Türkiye'nin görüşüne göre geçerliliğini korumaktadır. Zira uluslararası hukukta da tarafları ve konusu aynı olan iki antlaşmanın hükümleri birbirine çatışmıyorsa birinci antlaşmanın ikinciye aykırı düşmeyen hükümlerinin yürürlükte kalacağı kabul edilmektedir (Pazarıcı, 1986:43; Fırat, 2009:761).

Yunanistan için resmi ve bağlayıcı olarak görülen T. Rüştü Aras 'ın görüşlerine değindiğimizde ise bu sözlerin bağlayıcılığı, hukuksal değeri nedir sorusu karşımıza çıkmaktadır. Hüseyin Pazarıcı'nın (1986:50) bu konudaki hukuksal analizi bunun kesin bir irade açıklamasından çok siyasal nitelikte bir açıklama olduğu ve devleti hukuksal olarak bağlayıcı bir yönünün bulunmadığı şeklindedir.

Türkiye'nin üçüncü grup adalara yani Oniki adaya yönelik Yunan tezlerine cevabı şu şekildedir: Oniki adaların hukuksal statüsü çoğunluk tarafından

“objektif statü”⁶ olarak kabul edilir. Bu statüye sahip olması bakımından uluslararası hukuka göre Türkiye 1947 Antlaşması’na taraf olmasa da , açıkça bir irade açıklamasında bulunmasa da Yunanistan’dan bu antlaşmanın hükümlerine uymasını isteme hakkı vardır (Pazarıcı, 1968:86).

Ayrıca Türkiye 1947 Paris Antlaşması’na taraf olmasa da LBA’nın 16. maddesi Türkiye’yi bir nevi söz sahibi yapmıştır. 16. maddeyle bu adaların gelecekteki statüleri konusunda Türkiye’nin söz sahibi olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin bu iki dayanak noktasını temel alarak Yunanistan’dan Oniki adaların askerden arındırılmış statüsüne saygı duymayı talep hakkı vardır (Fırat, 2009:761; Hayta, 2006:335).

Yunanistan’ın Doğu Ege adalarını silahlandırma konusunda dayandığı bir diğer tez ,Yunanistan’ın iddialarını ele alırken belirttiğimiz gibi BM ‘nin 51. maddesindeki meşru savunma hakkıdır. Öncelikle meşru savunmanın anlamına bakmak gerekir. BM Antlaşmasındaki anlamıyla meşru savunma silahlı bir saldırı durumunda devletin aynı yöntemle başvurarak kendini korumasıdır. Bu hakkın kullanılması için 2 koşul gerekmektedir. Birincisi, yapılan bir silahlı saldırıya karşı kullanılması, ikincisi ise süreklilik arz etmeyip BM Güvenlik Konseyinin bilgi almasını sağlayarak Güvenlik Konseyi kararlarına uyulmasıdır. Oysa Türkiye’ye karşı bu iki koşulda ileri sürülemez. Çünkü Türkiye tarafından kaynaklanan bir tehdit söz konusu değildir (Pazarıcı, 1986:65-66; Fırat, 2009:761; www.mfa.gov.tr).

3. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNDE EGE SORUNU’NUN AVRUPA PARLAMENTO SU KARARLARI VE KOMİSYON RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Makalenin bu bölümü birinci bölümde tanımlanan sorunları Avrupa Komisyonu ve Parlamento su bağlamında incelemekte, Parlamento kararları ve Komisyon raporlarını analiz etmekte ve son olarak ta AB’nin bu iki organının Türkiye- Yunanistan arasındaki Ege Denizi sorunlarına yaklaşımlarındaki yöntem ve söylem farklarını karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.

3.1. TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE EGE DENİZİ SORUNU KAPSAMINDAKİ AVRUPA PARLAMENTO SU (AP) KARARLARININ İNCELENMESİ VE ANALİZİ

Bu bölümde AP’nin Türkiye’nin ilerleme raporlarına ilişkin kararları Ege sorunu kapsamında ele alınacaktır. AB’nin çıkarlarını gözetken, onun bir organı olan AP’nin bu soruna adil ve objektif mi yoksa taraflı mı yaklaştığı konusunda bir fikir sahibi olabilmek adına, bu kararlarda dikkat çeken noktaları vurgulamak ve bu noktaların analizini yapmak son derece önemlidir.

AP’nin Türkiye ilerleme raporları üzerine aldığı kararların en dikkat çeken yönü her kararın bir önceki kararla aynı özellikleri taşımasıdır. Bunun pek çok örneğini göstermek mümkündür.

⁶ Objektif Statü: Uluslararası su yolu üzerinde bulunduğu için Oniki adalar objektif statü adı altında anılmaktadır, yani imzacı olmayan devletleri de bağlayan. BKZ. <http://www.anadolu.eu/ege/egedosyasi.html>, Ege Dosyası , s:1, Tarihsiz Erişim(27.04.2011).

AP, Türkiye'ye Yunanistan'la ikili ilişkileri geliştirmesi yönünde telkinlerde bulunmuş ve taraflar arasındaki her diyalog, yakınlaşma AP tarafından hoş karşılanmıştır. AP'nin, 2000 yılı Türkiye ilerleme raporuna ilişkin kararlarına baktığımızda Türkiye ve Yunanistan arasındaki özel işbirliğinin ve güven ikliminin yaratılmasını amaçlayan bir diyalogun başlaması hoş karşılanmış ve bu diyalogun yakın gelecekte iki ülke sorunlarını çözeceği konusunda umutların olduğu belirtilmiştir (European Parliament, 2001: PE 302.077)⁷.

Görüldüğü üzere oldukça ılımlı ve pozitif bir yaklaşım söz konusudur. 2000 yılı raporuna yapılan kararların içeriğinin benzerlerini 2003, 2006, 2007, 2008 , 2009 ve son olarak 2010 yılları ilerleme raporlarına ilişkin alınan PARLAMENTO kararlarında da görmek mümkündür.

AP'nin 21 Mayıs 2008 de ilan ettiği 2007 yılı Türkiye ilerleme raporuna ilişkin almış olduğu kararlarda yer alan ifade de Türkiye ve Yunanistan arasındaki son zamanlardaki iyi politik havanın devamlılığının hoş karşılandığı ve Hellenic Cumhuriyeti Başbakanı Kostas Karamanlis'in Türkiye'ye yaptığı resmi ziyaretin geleceğe yönelik umutları arttırdığı belirtilmiştir (European Parliament, 2008: P6_TA(2008)0224)⁸.

AP'nin 12 Mart 2009 tarihli, 2008 yılı Türkiye ilerleme raporuna istinaden aldığı kararına baktığımızda bir önceki yıllardaki övgüye rastlarız. Yunanistan'la olan ikili ilişkilerin geliştirilmesi , ikili sorunların barışçıl yollarla çözümü konusunda AP Türkiye'ye telkinlerde bulunmuş, atılan adımlar övgüyle karşılanmıştır (European Parliament, 2009: P6_TA(2009)0134)⁹.

AP'nin kararlarında istisnasız yinelenen bir diğer husus "casus belli " dir. Türkiye'ye komşularıyla iyi ilişkiler içinde bulunması konusunda telkinlerde bulunulduktan sonra komşu ülkelere karşı bu çerçevede herhangi bir tehditte bulunulmaması hatırlatılmıştır. Karasuları genişliğinin saptanması meselesinde Yunanistan'a karşı yapılan casus belli ilanının kaldırılması için Türkiye'ye çağrıda bulunulmuştur. Bunun yanı sıra , askeri aktivitelerden kaynaklanan gerilimlerin, Yunan ulusal hava sahası ve Atina FIRI'nın ihlallerinin iyi komşuluk ilişkilerini etkilediği ve bütün bunların katılım sürecini negatif etkileyebileceği belirtilmiştir (European Parliament, 2011: PE459.690v01-00)¹⁰.

⁷Metnin tamamı için, Bkz: European Parliament resolution on the 2000 Regular Report from the Commission on Turkey's progress towards accession (COM(2000) 713 - C5-0613/2000 - 2000/2014(COS), 2001, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2001-0343+0+DOC+XML+V0//EN&language=LT>.

⁸ Metnin tamamı için bkz:European Parliament resolution of 21 May 2008 on Turkey's 2007 progress report (2007/2269(INI), 2008, Erişim 1 Mayıs 2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0224&language=EN>.

⁹Metnin tamamı için bkz: European Parliament resolution of 12 March 2009 on Turkey's progress report 2008, 2009, Erişim: 01 Mayıs 2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0134&language=EN>.

¹⁰ Metnin tamamı için bkz: European Parliament resolution on Turkey's 2010 progress report, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0156&format=XML&language=EN>.

Bu noktada AP'nin ne derece objektif ve adil olduğu tartışmalıdır. Çalışmanın birinci bölümünde sorunları tanımlarken her iki tarafın da tezlerine yer vermiş ve bunların hala tartışmalı ve çözüme kavuşturulmamış olduğunu açıklamıştık. Türkiye'nin uluslararası hava sahası olarak , Yunanistan'ın ise ulusal hava sahası olarak niteleyerek hareket ettiği ve her iki tarafında tezlerini hukuksal temele dayandırdığı alan üzerinde yapılan uçuşlar, AP tarafından Türkiye'nin yaptığı ihlaller olarak görülmektedir. Oysa bu alan gri alandır, çözüme bağlanmamıştır. Bu şartlar altında AP'nin gri alanları ihlal olarak nitelemesi kabul edilemez ve bu durum AP'nin objektifliğine gölge düşürmüştür. Bu durum aynı zamanda Yunanistan'ın AP üstünde etkisinin ne boyutta olduğunu bir göstergesidir.

Türk Dışışleri Bakanlığı en son 2010 Türkiye ilerleme raporuna ilişkin AP kararlarını değerlendirirken bu durumun yinelenmesi üzerine "diplomaside gecikmiş tepki tepki değildir " anlayışıyla oldukça açık bir tepki vermiştir (Erhan, 2010).

Dışışleri Bakanlığı'ndan AP kararlarına karşı yapılan yazılı açıklamada "müzakere eden aday ülke sıfatıyla Türkiye, Avrupa halklarının temsilcisi ve AB kamuoylarının sesi olan AP'den adil ve objektif olmasını ve işlevinin gerektirdiği ciddiyeti sergilemesini beklemektedir" denilmektedir. "Türkiye açısından kararların bir anlam taşımasının ancak ciddi, yapıcı ve tarafsız bir tutum belirlenmesi halinde mümkün olabileceği" ifade edilmiştir (<http://www.turkiyeavrupavakfi.org>).

Dışışleri Bakanlığı tarafından yazılı olarak beyan edilen bu eleştirilere katılmamak mümkün değildir. AB çıkarları gözardı edilme pahasına, AP deki kararların objektiflik ve adiliyetten uzak, Yunan parlamenterlerinin etkisinin hissedildiği bir zeminde olduğu açıktır.

AP kararlarının dikkat çeken bir başka noktası AB'nin 27 ülkesi ve AB müktesebatının bir parçası olarak bütün diğer aday ülkelerin imzalamış olduğu B.M.D.H.S. 'nin Türkiye tarafından daha fazla geciktirilmeden imzalanması için çağrıda bulunulmasıdır (European Parliament, 2011: PE459.690v01-00)¹¹. Bu çağrı olumlu olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin AB üyesi ve diğer aday ülkelerle aynı nitelikleri taşıması gerekliliğinin ve AB'ye yakınlığının bir göstergesidir.

AP kararlarının kendini tekrar eden bir başka maddesi Uluslararası Adalet Divanı(UAD)'na başvurulması gerekliliğidir. AP kararlarına göre , 1999 Helsinki ve katılım ortaklığı önceliklerine göre, Ege kıta sahanlığı sınırlandırılması gibi çözümünde başarısız olunan konularda ve sınırlama konularında nihai sonuç elde etmek için UAD 'ye başvurulmalıdır (European Parliament, 2006: P6_TA(2006)0381)¹².

¹¹ Metnin tamamı için bkz: European Parliament resolution on Turkey's 2010 progress report, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0156&format=XML&language=EN> .

¹² Bkz: European Parliament resolution on Turkey's progress towards accession (2006/2118(INI) ,2006, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2006-0381&language=EN> ,Erişim: 1 Mayıs 2011,

AP'nin bu yöndeki telkini, onun objektifliğini zedeleyen bir diğer unsurdur. Makalenin ilk bölümünde belirtildiği gibi kıta sahanlığı sorununu Yunanistan uluslararasılaştırma çabası içinde yoğun faaliyetler yürütmüş , konunun UAD'de çözülmesi için çalışmalar da bulunmuştur. Türkiye ise konunun siyasal yönünün ağır bastığını belirtmiş ve UAD'nin bu konuda öze ilişkin karar almaya yetkili olmadığını hukuksal gerekçelere dayandırarak ifade etmiştir (sayfa 12-15). Oysa AP, sınırlama konularının UAD tarafından sonuca bağlanması gerektiğine inandığını beyan ederek kartını açıkça Yunanistan lehine oynamıştır ve Yunanistan'ın sorunu uluslararasılaştırma çabalarına doğrudan destek vermiştir.

Bu başlık altında değineceğimiz son nokta ise AP'nin BMA'ya, diğer uluslararası teamüllere ve yükümlülükler , karşılıklı antlaşmalara uygun olarak sorunların barışçıl yollarla çözülmesi konusunda Türkiye'yi ciddi ve yoğun çaba harcamaya çağırmasıdır (European Parliament, 2008: P6_TA(2008)0224; 2009: P6_TA(2009)0134)¹³. Burada bir çifte standart söz konusudur diyebiliriz. Acaba Türkiye'ye sürekli olarak yaptığı çağrılarla bu antlaşmalara uyması gerektiğini hatırlatan AP, Yunanistan'a da iki ülke arasındaki sorunların çözümünde bu tür teamüllere uyması ve ikili ilişkileri geliştirmek üzere çaba harcaması yönünde telkinde bulunuyor mudur ?

Sonuç olarak AP'nin varoluş ilkelerinden farklı olarak Türkiye'ye yönelik söylem ve yaklaşımın tutarlı, dengeli , tarafsız ve adil olduğunu söylemek mümkün değildir. Her kararın bir önceki yıllardaki kararlarla benzerlik göstermesi AP'nin statik yapısının bir göstergesidir. AP üyeleri arasında değişimler yaşansa da eskilerden kalanın yeniler tarafından öğrenilip, aynı formatta devamlılığın sağlanması söz konusudur.

AP' den beklenen yaklaşım ne Türkiye'nin avukatı olması ne de Yunanistan'ın Truva atı olmasıdır, sadece adil ve objektif olması ve işlevinin gerektirdiği ciddiyeti taşımasıdır. Oysa yukarıda belirttiğimiz gibi AP kartlarını açıkça Yunanistan tarafından oynamış, hala tartışmalı olan sonuca bağlanmamış konularda çok keskin bir şekilde beklentilerini ve eleştirilerini yöneltmiştir. Türkiye'nin AB'ye üyelik yolunda oldukça kararlı adımlarla ilerlediği ve tüm fasılları başarıyla geçtiği iddiasında değiliz. Ancak üyelik sürecinde etkisi yadsınamaz olan AP'nin Türkiye'ye karşı bu yaklaşımını sürdürmesinin, hem Türkiye'de bir rahavet yaratacağı hem de güvensizliğe yol açacağı iddiasını ileri sürmekteyiz.

Bunun yanı sıra AP'nin görev ve karar alma sürecine baktığımızda , AP'nin Komisyon ve Konsey üzerinde etkili bir organ olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, Parlamento , Avrupa Komisyonu üyelerinin tayinlerini onaylama ve üçte iki oy çokluğuyla Komisyon'u görevden alma yetkisine sahip bir denetim organıdır. Konsey açısından bakıldığında, yeni üyelerin katılımı gibi önemli konularda Konsey, AP'nin onayını almak zorundadır (<http://www.europarl.europa.eu>).

¹³ Bkz :European Parliament resolution of 21 May 2008 on Turkey's 2007 progress report (2007/2269(INI)), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0224&language=EN> , Erişim 1 Mayıs 2011; Metnin tamamı için bkz: European Parliament resolution of 12 March 2009 on Turkey's progress report 2008, 2009, Erişim: 01 Mayıs 2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0134&language=EN> .

Türkiye'ye yönelik tarafsız olmayan bir tutum sergileyen AP'nin statik yapısını ve kararlarını göz önünde bulundurursak, Türkiye'nin üyelik sürecinde hep bir adım geriden başlayacağı ve önyargıları kırmak gibi zor bir görevi olacağını söyleyebiliriz.

3.2. TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNDE EGE DENİZİ SORUNU KAPSAMINDAKİ AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE İLERLEME RAPORLARININ İNCELENMESİ VE ANALİZİ

Bu başlık altında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye ilerleme raporlarında, Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege Denizi sorununa ilişkin ne tür yaklaşımlar sergilendiği incelenecek ve Komisyonun söylem ve işlevi analiz edilecektir.

Öncelikle ilerleme raporlarının önemi nedir konusuna değinmek, bu raporların Türkiye’de yarattığı etki bakımından nasıl bir işlev ve amaca hizmet ettiğini göstermek açısından faydalı olacaktır. Bilindiği üzere ilerleme raporları ilk dört genişlemede yer almamış ancak 5 inci genişlemede eski “Demir Perde”¹⁴ ülkelerinin adaylığıyla birlikte önem kazanarak temel yapı taşı haline gelmiş ve genişleme sürecinin en işlevsel araçları niteliği kazanmıştır. Parlamento’nun tarafsızlığı ve adiliyeti konularında eleştiriler ve tartışmalar olduğu gibi Komisyon içinde bu tarz tartışmalar yürütülmektedir. Genel eğilim bu raporların objektifliği yönündedir (Tezcan, 2011).

Komisyon raporları analizine ilk rapordan yani 1998 Türkiye ilerleme raporundan başlanacak ve Ege sorunları bağlamında Türk- Yunan ilişkilerinin bugüne değin nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği ilerleme raporlarında değinilen noktalar üzerinden yola çıkılarak incelenecektir.

Komisyonun 1998 Türkiye İlerleme Raporu’na baktığımızda ve daha sonraki yıllara ait raporlarla karşılaştığımızda ilginç bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1998 raporunda yer alan keskin ifadelerle daha sonraki yıllarda rastlanmamaktadır. Komisyonun bu raporunda, Türkiye ve AB üye devleti Yunanistan arasında Ege de çok sayıda ihtilafı konunun bulunduğu vurgulanmış ve Türkiye’nin Ege’deki çeşitli ada ve adacıkların egemenliği üzerine meydan okuduğu belirtilmiştir (European Commission, 1998: 52).¹⁵

Bu ifadeler gri alan olarak tanımlanan, çözüme kavuşturulmamış ihtilafı konularda başvurulmaması gereken oldukça keskin ifadelerdir. Ege’deki ada ve adacıkların egemenliği ve hukuki statüsü hakkında Türk- Yunan tezlerine yer vermiş ve bu konunun hala bir sonuca bağlanamadığını belirtmiştik (s: 20-26). Bu tür sert ve net ifadeler Komisyonun teknik ve tarafsız bakış açısını zedeleyici nitelikte olmakla birlikte 1998 raporundan sonraki hiçbir ilerleme raporunda bu şekilde katı ifadelerle rastlanmadığı , daha yumuşak ifadelerle yer verildiği gözlemlenmektedir.

Komisyonun bir diğer rota değişikliği AB üye devleti Yunanistan vurgusunun 1998 den itibaren yapılmamış olmasıdır. 1998 raporunda Türk-Yunan arasındaki Ege sorunlarına ilişkin gelişmelere yer verilirken Komisyonun, Yunanistan’ı AB üye devleti şeklinde niteleme gereği duyduğu, Yunanistan’ın Avrupalı kimliği ön plana çıkarılarak ihtilafı konularda güçlü ifadelerle yer verdiği görülmektedir. Oysa sonraki yıllara ait raporlarda böyle bir ifadeye yer verilmemiş ve daha pozitif bir bakış açısı sergilenmiştir.

¹⁴ Demir Perde: II. Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş döneminde, batılı ülkelerin kendilerini Doğu Bloku ülkelerinden ayıran sınıra ve bu ülkelere taktıkları ad.

¹⁵ Metnin tamamı için Bkz: **Regular Report From The Commission on Turkey’s Progress Towards Accession , 1998,**

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_1_998.pdf , s:52, Erişim Tarihi: 07.05.2011.

Komisyonadaki bu değişimin nedenini Türk- Yunan ilişkilerinde yeni bir döneme girilmesine bağlayabiliriz. Uzun yıllar diyalog eksikliğinden kaynaklanan istikrarsız, inişli çıkışlı bir süreç vardı. 1999 yılından başlayarak Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir döneme girildi. 1999 'da Öcalan'ın yakalanmasından sonra Türkiye, Yunanistan'a teröristlere karşı mücadelede işbirliği önerilerinde bulunmuş ve bu öneriler Yunanistan tarafından kabul edilmiştir. İki ülke arasında yapılan çeşitli alanlardaki antlaşmalar ve gelişmeler Komisyonun da bakış açısını Türkiye açısından pozitif yönde değiştirmesine yol açmıştır. Çünkü Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk ve işbirliği ilişkileri hem iki ülkenin ekonomik kalkınması ve istikrarı açısından hem de bölgenin barış ve istikrarı açısından önem teşkil etmektedir (www.mfa.gov.tr).

Komisyon raporlarının eleştirilmeye elverişli diğer bir yönü tıpkı Parlamento kararlarında olduğu gibi her yıl kamuoyuna açıklanan raporların önceki raporlarla aynı özellikleri, aynı ifadeleri taşımasıdır ki bu durum Komisyonadaki statik havanın bir göstergesidir. Hemen hemen tüm raporların ilk cümlesi hiç bir öge hatta noktalama işareti bile değiştirilmeden aynıdır : Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınır sorunlarının barışçıl şekilde çözülmesi ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi için iki ülkenin de çabaları devam etmekte şeklindedir. (European Commission, 2001:31; 2002:44; 2003:41; 2004:52; 2005:40; 2006:23; 2007:24; 2008:28; 2009:31; 2010:36).

Tekrar edilen bir başka konu ise 1995 te TBMM tarafından deklare edilen Yunan karasularının genişletilmesi ihtimali durumunda "casus belli" tehdidinin hala devam etmesidir. Konsey, Türkiye'nin BMA ile uyumlu olarak sorunların barışçıl yollarla çözümü ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi için çaba harcaması ve çözümsüzlük durumunda UAD 'ye başvurması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu açıdan birlik , her türlü tehditten, iyi komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl yollardan çözümüne zarar verebilecek hareketlerden kaçınılmaya vurgu yapar (European Commission, 2008:28; 2009:31; 2010:36).

Diğer tekrar edilen konu , Yunanistan tarafından Türkiye'nin Yunan ulusal hava sahasını ihlal ettiği yönünde dikkate değer sayıda resmi şikayetlerde bulunduğunun belirtilmesidir. Yunanistan aynı zamanda karasularının da ihlalinin söz konusu olduğu yönünde şikayetlerde bulunmuştur (European Commission, 2010: 36; 2008:28; 2009:31).¹⁶

2001 den başlayarak 2010 yılı raporlarına kadar her sene raporlarda Türkiye ve Yunanistan arasında pozitif gelişmelerin olduğu belirtilerek bu gelişmelere yer verilmiştir. Bu gelişmeler işbirliği temelinde ve iki ülke Dışişleri Bakanları aracılığıyla yönlendirilmektedir. Çok sayıda güven arttırıcı önlemler alınmıştır.

¹⁶ Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Toward Accession, 2010, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf , s: 36, Erişim: 07.05.2011.

Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession,2009,http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/tr_rapport_2009_en.pdf,s:31.Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession,2008,http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf ,s:28, Erişim: 07.05.2011.

Komisyunun 2001 Türkiye ilerleme raporunda, askeri faaliyetler hakkında karşılıklı bilgi akışının sağlanması, dışişleri bakanlıkları arasında doğrudan telefon hatlarının kurulması, askeri faaliyetlerin zamanlama planlarının değişimi gibi güven artırıcı önlemlerin başlıcaları sayılmıştır. Bu gelişmelerin ikili ilişkilerde sorunların barışçıl yollarla çözümü konusunda huzur ortamı yaratacağı belirtilmiştir (European Commission, 2001:31).¹⁷

Komisyunun 2002 Türkiye ilerleme raporuna baktığımızda ikili ilişkilerin karşılıklı işbirliği antlaşmalarıyla güçlenerek geliştiğine yer verilmiştir. Türk-Yunan Ortak Ekonomik Komisyonu ilk kez 13 Şubat'ta Atina'da toplanmış ve bölgesel işbirliği, tarım, ulaşım, sanayi ve enerji alanlarında işbirliğini kapsayan bir protokolün imzalandığı gelişmeler arasında sayılmıştır. Mart ayında iki ülke arasında, Hazar Denizi'nden başlayıp Türkiye aracılığıyla Yunanistan'a ulaşan doğalgaz boru hattı inşası için antlaşma yapılmıştır. Bu proje iki ülke arasında sembolik önem taşıyan ve fiziksel bir bağ oluşturan hattır (European Commission , 2002:44).¹⁸

Komisyunun 2005 yılı Türkiye ilerleme raporuna bakıldığında ise iki ülke arasında çok sayıda üst düzey ziyaretin gerçekleştirildiği bilgilerinin aktarıldığını görürüz. Taraflar arasında tansiyonu yatırtırmayı amaçlayan Eskişehir- Larissa Hava Operasyon Merkezi gibi yeni mekanizmaların kurulmasına da yer verilmiştir (European Commission, 2005: 40).

Türkiye'nin ilerleme raporlarında yer alan bu olumlu gelişmeler her ne kadar Ege'de yaşanan sorunlarla çok ilintili görülmesine de iki ülke arasında güvenliğe ilişkin sorunların çözümü konusunda ihtiyaç duyulan güvenin yerleşmesi bakımından son derece önemlidir. 2002 Mart ayında başlatılan istikşari görüşmeler Ege sorunlarının çözümü konusunda özlu görüşmelerin gerçekleşmesine vesile olmuştur.

2005 Nisan ayında TBMM Başkanı, Türkiye'nin Yunanistan'a karşı deklare ettiği casus belli ilanının çekilebileceğini belirtmiş, dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül bu kararın kaldırılmasına hiçbir itirazı olmayacağını söylemiştir. Ancak hiçbir gelişme gözlemlenmemiştir (European Commission, 2005: 40).¹⁹

¹⁷ Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Toward Accession , 2001, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2_001.pdf, s: 31, Erişim:07.05.2011.

¹⁸ Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession, 2002, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2_002.pdf, s:44, Erişim: 07.05.2011.

¹⁹ Metnin tamamı için Bkz: Regular Report From The Commission on Turkey's Progress Towards Accession,2005, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2_005.pdf, s: 40, Erişim: 07.05.2011.

Sonuç olarak, Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı güven ve saygının yapı taşı olduğu iş birliği ve dostluk ilişkilerinin kurulduğu ve bu ilişkilerin her geçen yıl biraz daha geliştirildiği gözlemlenmektedir. İki ülke arasındaki bu pozitif korelasyon bölgesel düzeyde de oldukça dikkat çekicidir, bölgenin barış, güven ve istikrarı için temel oluşturmaktadır.

1999 yılından itibaren ilişkilerde yeni bir döneme girilmiş ve ilişkilere yön veren yeni mekanizmalar kurulmuştur. Bu çerçevede Komisyon raporları da başarılı gelişmelerin gözlemlendiği oldukça olumlu bir tablo sunar. Türkiye'ye yaklaşım diğer bütün aday ülkelere olduğu gibi teknik ve üslup olarak oldukça yumuşaktır. Tek sorun ise her yeni raporun bir öncekini tekrarlar nitelikte olmasıdır.

Komisyonun Türkiye'ye ilişkin ilerleme raporlarında artık yeni sözlere ihtiyaç olduğu aşikardır. Tıpkı Parlamento 'da olduğu gibi Komisyon'da da her yeni raporun eskiyi tekrar etmesi bir değişim yaşanmadığını, aslında statik durumun varlığının devam ettiğini simgelemektedir. Yaşanan değişiklikler de eskinin devamı niteliği taşımıştır. Komisyon işlevi gereği raporları hazırlarken teknik yaklaşır bu teknik perspektifi tüm raporlarda görmekteyiz, olması gerekenden ziyade gelişmeler dikkatli gözlemlenmiş ve anlatılmıştır. Komisyonun incelenen tüm raporlarında Türk-Yunan Ege sorununa ilişkin oldukça pozitif ve kimi zamanda sert ifadelere yer vermemek adına çekingen davrandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

4. AVRUPA PARLAMENTO SU VE KOMİSYONU'NUN EGE DENİZİ SORUNUNA YAKLAŞIMLARININ SÖYLEM VE YÖNTEM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Makalenin bu bölümünde, başlangıçtan itibaren tanımlanan Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege sorunları konusuna Parlamento ve Komisyon'un söylem ve yöntem açısından yaklaşımları karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır.

AB'nin temel organları olan Komisyon ve Parlamento'nun Ege sorunlarına yaklaşımları kapsamında yöntem açısından en dikkat çekici ortak nokta, gerek Komisyon raporlarında gerekse de Parlamento kararlarında aynı sözlerin tekrarına yer verilmesidir. Her iki organda da statik durumun varlığı gözler önüne serilmekte ve bu durum Türkiye için bir enerji ve heves kaybına yol açmaktadır. Her yeni raporun yada kararın bir öncekinin tekrarı niteliği taşıması, sanki tekrar edilme gereksinimi duyulan konularda hiçbir ilerleme kaydedilmemiş gibi olumsuz bir tabloyu sunmaktadır. Bu durum, Türkiye gibi fasılların yavaş gerçekleştiği ve iç siyasetinde belirli bir istikrarı sağlayamamış olan aday ülkelerin mücadele güçlerini kırmakta ve birliğe duyulan heyecanı azaltmaktadır. Kamuoyuna ve basın yayın organlarına baktığımızda, artık ilerleme raporlarına ve Parlamento kararlarına yönelik ilginin azaldığını ve eskisi gibi gündemi uzun süre meşgul etmediklerini görmek mümkündür. Türkiye'nin yeni sözleri duymaya, Komisyon ve Parlamento'nun ise yeni sözleri söylemeye ihtiyacı vardır. Yöntem açısından iki organ arasındaki ortak nokta bu şekildedir.

Söylem açısından ise farklılıklar gözlemlenmektedir. Bir önceki bölümde yer alan Komisyon raporları ve Parlamento kararları analizi söylem farklılıklarını gözlemlemek açısından oldukça faydalıdır. Avrupa

Parlamentosu'nun söylemlerinin Komisyon'a oranla daha sert, güçlü ve kararlı olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Komisyon var olanı ortaya koymakta yani gelişmeleri dışardan üçüncü göz olarak izleyerek raporlarında bunlara yer vermekten, Parlamento daha çok ne olması gerektiği yönünde fikir beyan etmektedir.

Komisyon teknik bir organdır, bu nedenle Parlamento kararlarında rastlanan "çağrıda bulunmak, hatırlatmak, üzücü olarak algılanmak, hoş karşılanmak" gibi güçlü ve irade bildiren söylemlere Komisyon raporlarında rastlanılmamaktadır. Komisyon nötr bir söylemdeyken, Parlamento karar verme gücünü hissettirmek istercesine telkin ve eleştirilerini sıralayabilmektedir.

Komisyon raporlarında satır aralarını okumak Parlamento kararlarına kıyasla daha kolaydır. Komisyon raporları unutulmuş, gündem dışı kalan gelişmeleri tekrar gündeme getirmekte ve hatırlatmaktayken, Parlamento işlevinin de etkisiyle AB standartlarını göz önünde bulundurarak taleplerde bulunmaktadır. Parlamento kalemini öyle bir ustalıkla kullanmaktadır ki, satır araları okunduğunda olumsuz olduğu anlaşılabilir durumlar Parlamento kararlarında "cesaretlendirmek" ifadesi ile pozitif olarak gösterilebilmektedir. Örneğin, Parlamento'nun, Komisyon Türkiye 2003 ilerleme raporuna ilişkin kararında şu ifade yer almaktadır: Parlamento, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ikili ilişkilerin gelişiminin devamı için, Türkiye'yi uluslararası hukuk kurallarına uymak konusunda cesaretlendirir, denilmektedir (European Parliament, 2004: P5_TA(2004)0274). Görüldüğü gibi pozitif şekilde lanse edilmiştir ancak Türkiye uluslararası hukuk kurallarına uymamakta mıdır ki Parlamento böyle bir karar almakta ve Türkiye'yi cesaretlendirme gereksinimi duymaktadır. Bu açıdan satır araları olumsuzluğu içinde barındırmaktadır.

Bir diğer söylem farkı, objektiflik konusundadır. Parlamento kararlarının analizi, Parlamento'nun tarafsız olmadığını, Yunan parlamenterlerin etkisinde kaldığını açıkça göstermektedir. Türkiye'ye BMA ve diğer uluslararası antlaşmalara bağlılık konusunda çağrıda bulunmakta ve ihtilafli konularda ise rengini belli eden, tarafsızlıktan uzak güçlü ifadeler kullanmaktadır. Böyle bir taraf olma durumu Komisyon raporları analizinde görülmemektedir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse karasularının genişletilmesi gibi çözüme bağlanmamış bir konu Parlamento kararında "Yunanistan'ın karasularını genişliğini belirleme hakkı" şeklinde güçlü bir ifadeyle belirtilirken, Komisyon raporlarında "Yunanistan'ın karasularını genişletme olasılığı" şeklinde ifade edilmektedir. Bu örnekten yola çıkarak Parlamento'nun Türkiye'ye yaklaşımında etki altında kalarak taraflı ve adilyetten uzak görüntüde olduğu komisyonun ise her iki tarafa da eşit mesafede kalarak nötr davrandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yöntem olarak aynı fakat söylem olarak birbirinden oldukça farklı olan bu iki organın Türkiye 'ye yaklaşımlarını "iyi polis", "kötü polis" şeklinde yorumlayabiliriz. Bir taraf daha sert ve objektiflikten uzak bir tavırdayken diğer taraf daha teknik boyutta ve nötr yaklaşımdadır. Türkiye noktasında bu iki AB organının birbirlerini dengelediği görülmektedir. Bu nedendir ki Ege'deki sorunlar hala tartışmalı olarak kalmıştır.

5. SONUÇ

Bu makalede sırasıyla, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde belirleyici rol oynayan sorunlardan Ege Denizi Sorunları , tarafların tezlerine yer verilerek ve temel dayanak olarak kabul ettikleri antlaşmalara atıfta bulunularak Avrupa Birliği'nin iki işlevsel organı olan Parlamento kararları ve Komisyon raporları analizleri göz önünde bulundurularak anlatılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği gibi AB üyeliğinin Yunanistan'a Ege Denizi Sorunları noktasında bir avantaj sağlayıp sağlamadığı, Parlamento ve Komisyon üzerinde etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktaydı. Musul'un kaybedilmesi olayıyla ilişkilendirerek ileri sürdüğümüz hipotez, Yunanistan'ın Komisyon ve Parlamento kararlarını etkilemek için yoğun faaliyet gösterdiği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecini istismar yoluyla kendi çıkarları doğrultusunda politika ürettiği şeklindeydi. Günümüzde , Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde önünde engel teşkil eden konulardan birisi olarak Ege Denizi Sorunları gösterilmekte ve Yunanistan'la bu sorunların çözüme kavuşturulması telkinleri yapılmaktadır. Bu durum hipotezimizin geçerliliğinin kanıtlarından yalnızca bir tanesidir.

Türkiye geçmişteki deneyimlerinden yola çıkarak sorunun uluslararasılaştırılmaması, bunun yerine siyasi uzlaşma yoluyla ikili ilişkiler çerçevesinde çözülmesi yönünde hareket etmekteyken, Yunanistan, AB üyeliğinin sağlamış olduğu avantaj ile sorunu uluslararası alana taşıma çabası içindedir. İşte bu noktada Yunan parlamenterlerin Avrupa Parlamento su kararları üzerindeki etkilerinin bir başka kanıtı ortaya çıkmaktadır. Yukarıda analiz ettiğimiz kararlarda AP 'nin Türkiye'ye yönelik telkinlerinin büyük çoğunluğunun konunun UAD'ye götürülmesi yönünde olduğu görülmektedir. Bu durum Yunan politikalarının, bir yandan AB sistematığı içindeki etkilerini gösterirken, diğer yandan Türkiye-AB ilişkilerini yakından etkilediği sonucunu doğurmaktadır.

1999 yılından itibaren iki ülke arasında kültür, turizm ve güvenlik gibi konularda pek çok pozitif gelişme yaşanmasına rağmen Ege sorunlarının çözümü noktasında yeterli gelişmeler kaydedilmemiştir. Her iki ülkede maksimalist bir tutum takınarak tezlerinden taviz vermemekte, sorunun çözümüne yönelik ılımlı bir tavır takınmamaktadır. Yunanistan AB'yi arkasına alarak ve AB imkanları dahilinde Türkiye üzerinde baskı kurmaya çalışmakta, Türkiye ise bir taraftan kendi tezlerini üretmekten çok Yunan tezlerine cevap vermekte, diğer taraftan ise Parlamento'nun tarafsız olmayan, ön yargılı tutumuna karşı AB ilişkileri noktasında politika üretmeye çalışmaktadır.

Bu süreçte, Yunanistan ve Türkiye'yi maksimalist ve geri adım atmayan güçler olarak değerlendirirsek, işlevi gereği Parlamento'nun bu iki güç arasında "akraba ülke" sendromuna benzer bir sendromdan uzak durarak denge oluşturması beklenmektedir. Oysa Parlamento denge unsuru olmak bir kenara, tarafını açıkça belli etmekten çekinmemiş, Türkiye'ye karşı oldukça sert, siyasi ve taraflı bir pencereden bakma eğilimine girmiştir. Komisyon ise " dengenin dengeleyicisi" durumunda teknik çizgide kalmış, yöntem olarak Parlamento ile benzerlik göstermesine karşın söylem olarak Parlamento'nun sert siyasi ifadelerini ılımlı pozitif yaklaşımla dengeleme yoluna gitmiştir.

Sorunun geleceğine yönelik kısa bir değerlendirme yapılırsa, Yunanistan'ın, Türkiye'nin üyelik sürecini etkileme çabası ve yayılmacı

politikanın sürdürülmesi çabası içinde Ege Denizi Sorunları'nı " suni gündem" olarak sıcak tutacağı ortadadır. Bu suni gündem Yunanistan tarafından yaratılmış olmakla birlikte Yunan parlamenterlerin etkisi altındaki Avrupa Parlamentosu tarafından Türkiye'ye karşı periyodik olarak ileri sürülmektedir. Açıkçası bu ihtilafli alanların, iki devletin uzlaşmacı bir tavır takınarak makul bir çözüm için bir araya gelmedikleri sürece bir sonuca bağlanması mümkün görünmemektedir. Ege Denizi Sorunları kapsamında olası bir Türk- Yunan çatışması, Türkiye'yi AB ile karşı karşıya getirmekten başka bir sonuç doğurmayarak üyelik sürecini olumsuz yönde etkileyecektir. Kısacası Türkiye için bu sorun bir ikilemi de beraberinde getirmiştir: Bir yandan, tezlerini çatışma boyutunda savunsa AB ile karşı karşıya kalacak ve zaten olumsuz yaklaşımda olan Parlamento söylemlerini daha da sertleştirerek üyelik riske edilecektir. Diğer yandan uzlaşmacı tavırda geri adım atsa, arkasında AB desteği olan Yunanistan birliğinin de gücünü kullanarak haklılık propagandası yapacak ve sorunu kendi politikaları çerçevesinde uluslararasılaştırarak Musul'daki benzer bir sonucu Türkiye açısından yaratacak ve Türkiye için tarih bir kez daha tekerrür edecektir. Bu nedenle bu sorunun çözümü açısından yakın gelecekte bir olumlu bir gelişmenin gerçekleşme olasılığının düşük olduğu ve Ege Denizi Sorunları'nın Türkiye önünde engel olarak kalacağı kanaatindeyim. Eğer sorun çözülecekse ve bu uluslararası bir örgüt aracılığıyla olacaksa bunu gerçekleştirebilecek tek örgüt ben çok akademisyen ve araştırmacının belirttiği gibi iki ülkenin de üye olduğu ve objektifliği yönünde fikir birliği sağlanan Birleşmiş Milletler olmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR, MAKALELER, TEZLER

- ARMAOĞLU, Fahir (1995), 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Ankara, Alkım Yayınevi, s: 833-843.
- BELEN, Necdet (1995), Ege Denizi ve Adaları, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi.
- ÇOBAN, Burcu (2008), "Karasuları Sorunu", İrfan Kaya Ülger (Ed.), Türk- Yunan İlişkilerinde Ege Sorunları, İstanbul, Derin Yayınları, s: 1-37.
- FIRAT, Melek (2009), "Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (Ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1, İstanbul, İletişim Yayınları , s: 749-762.
- GÖNLÜBOL, Mehmet (1987), Olaylarla Türk Dış Politikası, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s:581-589.
- GÜRÜN, Kamuran (1983), Dışişikiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar), Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s: 438-453.
- HAYTA, Necdet (2006), Ege Adaları Sorunu (1911'den Günümüze), Ankara, Gazi Kitabevi.
- İNAF (1991), Türk-Yunan İlişkilerinde Ege Sorunu; Türkiye'nin Sorunları Dosyası , Ankara, Uluslararası İlişkiler Ajansı Yayınları.
- KILIÇ, Özlem (2009), "Turkish-Greek Relations Within the European Framework", Sabancı Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KURUMAHMUT, Ali (1998) , Ege'de Temel Sorun, Egedeki Tartışmalı Adalar, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KUT, Şule (2004), "Türk Dış Politikasında Ege Sorunu", Faruk Sönmezoğlu(Ed.), Türk Dış Politikasının Analizi, Üçüncü Basım, İstanbul, Der Yayınları. s:506-525.
- ORAN, Baskın (2009), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1, İstanbul, İletişim Yayınları, s: 46-48.
- ÖNEL, Metin (2008) , "Havasahası ve Fır Hattı ", İrfan Kaya Ülger (Ed.), Türk- Yunan İlişkilerinde Ege Sorunları, İstanbul, Derin Yayınları, s: 93-127.
- PAZARCI, Hüseyin (1986), Doğu Ege Adalarının Andlaşmalarla Saptanan Statüsü, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s:7-65.
- PAZARCI, Hüseyin (2008), Uluslararası Hukuk, Altıncı Basım, Ankara, Turhan Kitabevi.
- TAŞKIRAN, Cemalettin (2007), Oniki Ada; Hatalı Kararlar, Acı Kayıplar, İkinci Basım, İstanbul,
- TOLUNER, Nevin (1996), Milletlerarası Hukuk Dersleri: Devletin Yetkisi, Beşinci Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım .
- UÇAROL, Rifat (2008), Siyasi Tarih (1789-2001), Yedinci Basım, İstanbul, Der Yayınları, s: 989-1003.
- YARMA, Zübeyde (2008) , " Kıta Sahaneliği Anlaşmazlığı", İrfan Kaya Ülger (Ed.), Türk- Yunan İlişkilerinde Ege Sorunları, İstanbul, Derin Yayınları, s: 37-93.

İNTERNET KAYNAKLARI

- ARI, Tayyar, "Ege Sorunu ve Türk- Yunan İlişkileri: Son Gelişmeler Işığında Karasuları ve Hava Sahası Sorunları", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt.50, Sayı:1, [Tarihsiz], Erişim: 01.04.2011, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5378.pdf>
- BATUR, Muhsin (1976), "Ege Hava Sahası Sorunu ", Milliyet Gazetesi (17.08.1976), s:2, Erişim: 16.04.2011 http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/nuE7CEFlyKpmlMsgmyKgvw_x3D_x3D
- BM Enformasyon Merkezi UNIC, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, 2001, Ankara, s:2 , <http://did.cevreorman.gov.tr/did/Files/UNCLOS.pdf>.
- Commission of European Communities, Turkey 2010 Progress Report , SEC(2010) 1327 , 9.11.2010, Brussels, s:36 http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities ,Turkey 2009 Progress Report , SEC(2009)1334 , 14.10.2009 , Brussels, s: 31, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/tr_rapport_2009_en.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities , Turkey 2008 Progress Report , SEC(2008) 2699, 5.11.2008, Brussels, s: 28,

- http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/keydocuments/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2007 Progress Report, SEC(2007) 1436 , 6.11.2007, Brussels, s: 24, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2006 Progress Report, SEC (2006) 1390 , 8.11.2006, Brussels, s: 23, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2006.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2005 Progress Report, SEC (2005) 1426 , 9.11.2005, Brussels, s: 40, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2005.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2004 Progress Report, SEC(2004) 1201 , 6.10.2004, Brussels, s: 52, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2004.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2003 Progress Report, Brussels, s:41, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2003.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2002 Progress Report, Brussels, s:44, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2002.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2001 Progress Report, SEC(2001) 175, 13.11.2001, Brussels, s:31, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2001.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 2000 Progress Report, 8.11.2000, Brussels, s: 66, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_2000.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- Commission of European Communities, Turkey 1998 Progress Report, , Brussels, s: 52, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_1998.pdf, Erişim: 07.05.2011.
- DEMİR SOY, Selçuk, Yunanistan ve Türkiye Arasında , Ege Denizi Kıta Sahaneliği Üzerindeki Hak İddiasından Doğan Tartışma , Erişim: 15.04.2011, http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:MzX5lwAQ9Ecl:www.maden.org.tr/resimler/ekler/91d1b4d82419de8_ek.pdf+cenevre+k%C4%B1ta+sahanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1+s%C3%B6zle%C5%9Fmesi+6.+madde&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESH35Pss3KN6O6pukXogrTUijm4fVSd00iBDBs3fleDNIF5-NyGndLkVWFrR0fPzQQ22zXjdhXGblhOsF_9NNs5JscsypOFTD8DxfYzxmktc23Eaxl26Sctt0w-DG-CkFGimZR&sig=AHIEtbRYXD4hStPVn3HzjMh06qWv-ZvZuQ.
- DOĞRU, Sami (Eylül 2003), "Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığına Çözüm Önerisi : Ortak Arama ve İşletme", Stratejik Araştırmalar Dergisi :Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları , Sayı:2 , s:221- 241, Erişim: 03.04.2011, <http://www.tsk.tr/SAREM/Dergiler/2003/SAD2.pdf#page=215>.
- ELEKDAĞ, Şükrü (1996), "Ege'de Kriz Belgeleri", Milliyet Gazetesi (11.02.1996), sayı:17329, s: 19 Erişim: 15.04.2011, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GunYayinlari/yDFiVsWGimedllytjlo3LQ_x3D_x3D.
- "Ege Sorunları: Karasuları ", Savunma ve Strateji, 2006, Erişim. 20.04.2011, <http://strate.blogcu.com/ege-sorunlari/522694>.
- "Ege Dosyası", <http://www.anadolu.eu/ege/egedosyasi.html>, Erişim: 09.04.2011.
- ERHAN, Çağrı (2010), "Bugünkü AP 2004 'tekinden Farklı mı? ", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Erişim: 03.05.2011, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1350>.
- European Parliament resolution on Turkey's 2010 progress report, 2011, PE459.690v01-00, B7-0156/2011, Erişim: 01.05.2011 , <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2011-0156&format=XML&language=EN>.
- European Parliament resolution of 10 February 2010 on Turkey's progress report 2009, 2010, P7_TA(2010)0025, [B7-0068/2010](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2010-0025) Erişim:

- 01.05.2011,<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0025&language=EN>.
- European Parliament resolution of 12 March 2009 on Turkey's progress report 2008, 2009, P6_TA(2009)0134, [B6-0105/2009](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0134&language=EN), Erişim: 01.05.2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0134&language=EN>.
- European Parliament resolution of 21 May 2008 on Turkey's 2007 progress report([2007/2269\(INI\)](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0224&language=EN)), 2008, P6_TA(2008)0224, [A6-0168/2008](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0224&language=EN), Erişim: 01.05.2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0224&language=EN>.
- European Parliament resolution on the 2003 regular report of the Commission on Turkey's progress towards accession (COM(2003) 676 - SEC(2003)1212 - C5-0535/2003 2003/2204(INI)),2004, P5_TA(2004)0274, [A5-0204/2004](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P5-TA-2004-0274&language=EN), Erişim: 01.05.2011, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P5-TA-2004-0274&language=EN>.
- "Karasuları Kanunu", <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/588.html>, Erişim:01.04.2011.
- "Karasuları Kanunu", <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.2674&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>, Erişim: 01.04.2011.
- KURT, Behçet (Şubat 2003) , "Ege'de Türk-Yunan İlişkilerinin Deniz Yetki Alanları Yönüyle Tartışılması ve Özel Koruma Alanları", Stratejik Araştırmalar Dergisi :Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları , Sayı:1, s:123-143 , Erişim: 03.04.2011, <http://www.tsk.tr/SAREM/Dergiler/2003/SAD1.pdf#page=126>.
- Ministry Of Foreign Affairs Greece in the World, "Continental Shelf", Erişim: 25.03.2011, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Turkey/Differences/Continental+Shelf/CONTINENTAL+SHELF.htm>.
- Ministry Of Foreign Affairs Greece in the World," Greek Territorial Waters and National Airspace , Erişim: 25.03.2011, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/SouthEastern+Europe/Turkey/Turkish+claims/Greek+Territorial+Waters+-+National+Airspace/WATERS+AIR+SPACE.htm>.
- Ministry Of Foreign Affairs Greece in the World, "FIR", Erişim: 25.03.2011, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Turkey/Turkish+claims/FIR/FIR.htm>.
- Ministry Of Foreign Affairs Greece in the World, "Military Status of Aegean Islands", Erişim: 25.03.2011, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/SouthEastern+Europe/Turkey/Turkish+claims/Military+status+of+Aegean+Islands/MILITARY+STATUS+ISLANDS.htm>.
- ÖZNAL, Erdoğan (2006) , "Ege'de 6-10 Mil Konusu", Erişim: 04.04.2011, <http://strate.blogcu.com/ege-de-6-10-mil-konusu/415530>.
- SAYLAN, Tuna, AB Bağlamında Yunanistan ve Türkiye, Erişim tarihi: 04.04.2011, <http://www.caginpolisi.com.tr/31/45-46-47-48-49.htm>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, " Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri", Erişim: 01.04.2011, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-yunanistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.
- TEZCAN, Ercüment (2011),"2010 İlerleme Raporuyla İlgili Değerlendirmeler", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Erişim: 03.05.2011, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1876>
- Türkiye Avrupa Vakfı, "AP Türkiye Raporu Kabul Edildi", Erişim: 02.05.2011, <http://www.turkiyeavrupavakfi.org/index.php/genel-haberler/2285-turkiye-raporu.html>.